

An analysis of stakeholder conflicts in Tehran's urban regeneration programs (a comparative study of projects of 30Tir and Sharbagh)

Hadiseh Gheisari¹ | Atousa Modiri² | Hossein Kalantari Khalilabad³

1. PhD. Candidate in Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran, E-mail: hadis.gheysari@gmail.com
2. Corresponding author, Associate Professor of Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran. E-mail: atmodiri@gmail.com
3. Professor of Urban Planning, Academic Jihad Research Institute, Tehran, Iran. E-mail: h_kalantari2005@yahoo.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article Article history: Received 2024/04/26 Received in revised 2024/10/15 Accepted 2024/11/13 Published 2024/11/14 Published online 2025/12/22 Keywords: Conflict Management, Stakeholder management, Urban Development, Regeneration projects.	A viable solution to address the challenge of urban poverty in the worn and inefficient contexts of the metropolis of Ahvaz is to reform its structures by integrating poverty-reducing policies into urban planning for the future. Sustainable regeneration has been identified as one such strategy. The premise that substantial capital investment in neighborhood regeneration can enhance the overall conditions of the neighborhood poverty system underscores the critical need to organize economically focused spaces within targeted poverty zones. Utilizing the normative futures study method, three types of uncertainty scenarios—critical, middle, and desirable—were developed through a Delphi survey for each of the five strategic drivers of the research that can be managed, modified, and monitored throughout the sustainable regeneration process. The sustainable regeneration plan for urban neighborhoods was conceptualized with poverty-reducing policies tailored to each of these five strategic drivers, guided by thematic macrotrends. For each technical area, the key impacts of future-oriented economic interventions aimed at regenerating the targeted neighborhoods were identified and outlined. Based on these dimensions, policies were proposed in the form of thematic actions aligned with desirable scenarios to enhance the status of the five strategic research drivers. This, in turn, aims to reform the structures of urban poverty and improve the overall conditions of the poverty system in the targeted neighborhoods.

Cite this article: Gheisari, Hadiseh., Modiri, Atousa., & Kalantari Khalilabad, Hossein. (2025). An analysis of stakeholder conflicts in Tehran's urban regeneration programs (a comparative study of projects of 30Tir and Sharbagh). *Applied Researches in Geographical Sciences*, 25 (79), 464-487. DOI: <http://dx.doi.org/10.61882/jgs.25.79.19>

© The Author(s). Publisher: Kharazmi University

DOI: <http://dx.doi.org/10.61882/jgs.25.79.19>

Extended Abstract

Introduction

An examination of the experiences related to the regeneration of Iranian cities indicates that the failure of these initiatives to effectively address stakeholder conflicts has significantly hindered their success in achieving primary objectives, often resulting in delays of several years. The urgency of addressing this challenge has become increasingly apparent since the approval of the national regeneration document in 2017. Given that one of the document's objectives is to provide immediate and sustainable solutions to the issues facing underperforming areas, the presence of conflicts among stakeholders obstructs the timely implementation of the national regeneration program. This issue is further exacerbated by the lack of specific programs or policies aimed at resolving stakeholder conflicts within the guidelines of these initiatives. Consequently, this research seeks to analyze the challenges associated with urban regeneration programs through the lens of stakeholder conflicts, focusing on a case study of two regeneration projects in Tehran.

Material and Methods

This research was conducted through a comparative analysis of two urban regeneration projects. The first project, located in the 12th district of Tehran, is the Si-Tir Street reconstruction initiative. The second project, known as the Sharbagh project, involves the reconstruction of the upper space of the Tehran-Tabriz railway and is situated in the 17th and 18th districts of Tehran. Data collection was carried out using a mixed-methods approach, which included interviews with 15 experts associated with the selected projects and the administration of questionnaires to these experts. The analytical framework comprised four steps: "Identifying the beneficiaries of each project," "Classifying beneficiaries based on their power and benefits," "Identifying conflicts related to each project," and "Analyzing stakeholder interactions in the context of these conflicts." To facilitate this analysis, methodologies such as the sample t-test, power-benefit matrix, and social network analysis were employed using Gephi software.

Results and Discussion

The analysis revealed a total of 35 beneficiaries in the Si-Tir project and 43 beneficiaries in the Sharbagh project. According to the power-benefit analysis matrix, the Tehran Municipality and the Tehran City Renewal Organization, as the primary implementers of urban regeneration, exhibited the highest level of influence over the Si-Tir project, resulting in these two organizations deriving the greatest benefit from its implementation. In contrast, the Sharbagh project, characterized by its larger scale and greater number of stakeholders, presented a more intricate landscape of power and benefit dynamics among participants. In this context, the railway company and Tehran Municipality emerged as the most significant entities wielding power and deriving benefits. Furthermore, the analysis identified 23 distinct types of conflicts within the Si-Tir project and 27 types within the Sharbagh project. The findings indicated that the majority of conflicts in urban regeneration projects fell into the categories of interest-based and behavioral conflicts, with fewer instances of normative and

cognitive conflicts. Institutional and organizational conflicts, followed by inter-group conflicts, were identified as the primary barriers to effective cooperation and interaction among stakeholders. This suggests that institutions tended to cooperate only with parallel or subordinate entities, leading stakeholders to often resort to avoidance or disengagement strategies when confronted with conflicts. Consequently, it can be concluded that the conflicts inherent in urban regeneration projects possess a fluid, dynamic, and complex nature, complicating the identification of such conflicts. In some cases, conflicts may remain concealed or latent, only manifesting after project completion. Additionally, the nature of stakeholder interactions is constantly evolving, influenced by the changing dynamics of their relationships. These fluctuations can empower certain stakeholders while marginalizing others. Over time, new stakeholders may emerge, altering project processes, functions, and outcomes, thereby deviating from the original objectives. Importantly, stakeholder conflicts can impose significant negative repercussions on the surrounding social and physical environment, consequences that are often not accounted for during or after project implementation.

Conclusion

In conclusion, the challenges faced by Iran's urban regeneration programs in addressing stakeholder conflicts can be attributed to several structural weaknesses in the preparation and implementation processes. It is essential for urban regeneration initiatives to establish mechanisms that first recognize the dynamic, multidimensional, and complex nature of conflicts at all stages—before, during, and after project implementation. Additionally, early identification and management of stakeholder conflicts are crucial. Currently, there is a lack of effective methods or processes for conflict resolution within the guidelines of urban regeneration programs. Therefore, this research advocates for the modification of regeneration planning procedures to prioritize "stakeholder conflict management" and to incorporate this revised framework into the approved guidelines of these initiatives. This proposal represents a significant recommendation for policymakers involved in urban regeneration efforts.

تحلیلی بر تعارضات ذینفعان در برنامه‌های بازآفرینی شهری تهران (مطالعه تطبیقی)

پروژه‌های بازآفرینی سی تیر و شارباغ

حدیثه قیصری^۱، آتوسا مدیری^۲، حسین کلانتری خلیل آباد^۳

۱. دانشجوی دکترای شهرسازی، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تهران، ایران.
رایانامه: hadis.gheysari@gmail.com

۲. نویسنده مسئول، دانشیار شهرسازی، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تهران، ایران. رایانامه: atmodiri@gmail.com

۳. استاد شهرسازی، گروه شهرسازی، پژوهشکده جهاد دانشگاهی، تهران، ایران. رایانامه: h_kalantari2005@yahoo.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله:	بازآفرینی شهری همواره دارای چالش‌های اساسی در سطح کشور و بخصوص در تهران بزرگ بوده است. یکی از مهم‌ترین مسائل وجود ذینفعان متعدد و بروز تعارضات مختلف در این امر می‌باشد؛ بنابراین ضروری است ذینفعان و تعارضات به وجود آمده بررسی و شناسایی گردد تا در نهایت منافع همه گروه‌های درگیر بخصوص شهروندان در امر بازآفرینی تأمین گردد. تعارضات ذینفعان و عدم مدیریت آن، یکی از مهم‌ترین موانع موفقیت برنامه‌های بازآفرینی شهری در ایران است. از این رو، پژوهش حاضر در صدد است تا با مطالعه موردی پروژه بازآفرینی خیابان سی تیر و شارباغ در شهر تهران، بخشی از چالش‌های برنامه‌های بازآفرینی شهری را از منظر تعارضات ذینفعان آسیب‌شناسی کند. مطالعه حاضر بر اساس یک روش کمی - کیفی مبتنی بر مصاحبه با ۱۵ نفر از خبرگان مرتبط با پروژه‌های منتخب و تکمیل پرسشنامه توسط این خبرگان انجام شده است. مراحل تحلیلی شامل چهار مرحله «شناسایی ذینفعان هر پروژه»، «طبقه‌بندی ذینفعان برحسب میزان قدرت و منفعت آن‌ها»، «شناسایی تعارضات هر پروژه» و «تحلیل نحوه تعامل ذینفعان با یکدیگر در مواجهه با تعارضات» می‌باشد. در این راستا، از روش‌هایی نظیر آزمون تی تک نمونه، ماتریس قدرت - منفعت و تحلیل شبکه‌های اجتماعی استفاده گردید. نتایج نشان داد که بیشتر تعارضات پروژه‌های بازآفرینی شهری، از نوع تعارضات منافع و تعارضات رفتاری بودند و تعداد اندکی تعارض هنجاری و تعارض شناختی نیز قابل شناسایی بود. در وهله اول، تعارضات نهادی و سازمانی و سپس تعارضات بین گروهی، از مهم‌ترین موانع همکاری و تعامل ذینفعان در قبال یکدیگر بود. به این معنی که نهادها، تنها مایل به همکاری با نهادهای موازی یا نهادهای زیرمجموعه خود بودند؛ بنابراین ذینفعان، اغلب از الگوی اجتناب یا رها کردن تعارض برای مواجهه با تعارضات در قبال یکدیگر استفاده می‌کردند. عدم موفقیت برنامه‌های بازآفرینی شهری ایران در حل و فصل تعارضات ذینفعان، ریشه در ضعف‌های ساختاری عدیدهای دارد که به رویه و شیوه‌های تهیه و اجرای این برنامه‌ها مربوط می‌شود. لذا بایستی سازوکاری در فرایند تهیه برنامه‌های بازآفرینی شهری فراهم شود که در گام نخست به ماهیت پویا، چندبعدی و پیچیده تعارضات در مراحل پیش از اجرا، حین اجرا و پس از اجرای پروژه توجه شود و سپس تعارضات ذینفعان را در همان مراحل اولیه، شناسایی و کنترل نماید.
تاریخ دریافت:	
۱۴۰۳/۰۲/۰۷	
تاریخ بازنگری:	
۱۴۰۳/۰۷/۲۴	
تاریخ پذیرش:	
۱۴۰۳/۰۸/۲۳	
تاریخ انتشار:	
۱۴۰۳/۰۸/۲۴	
تاریخ انتشار آنلاین:	
۱۴۰۴/۱۰/۰۱	
کلیدواژه‌ها:	
مدیریت تعارض،	
مدیریت ذینفعان،	
توسعه شهری،	
پروژه‌های بازآفرینی.	

استناد: قیصری، حدیثه؛ مدیری، آتوسا؛ و کلانتری خلیل آباد، حسین (۱۴۰۴). تحلیلی بر تعارضات ذینفعان در برنامه‌های بازآفرینی شهری تهران (مطالعه تطبیقی پروژه‌های بازآفرینی سی تیر و شارباغ). *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۲۵ (۷۹)، ۴۶۴-۴۸۷.

<http://dx.doi.org/10.61882/jgs.25.79.19>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه خوارزمی تهران.

۱. این مقاله برگرفته از بخشی از رساله دکتری نویسنده اول به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم در دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز است که با هزینه شخصی نویسندگان انجام شده است.

مقدمه

رشد و توسعه شهرهای امروزی، برآیند و نتیجه رقابت افراد، گروه‌ها و نهادهای متعدد برای تسخیر منابع کمیاب توسعه شهری بوده و حاصل اثرگذاری این رقابت‌ها بر چگونگی توزیع منابع و امکانات شهری است (عرفانی^۱ و رو^۲، ۲۰۲۰؛ درگ^۳، ۲۰۱۰). توسعه شهری می‌تواند شامل منابع طبیعی و زیرساختی، زمین شهری، سرمایه‌های مالی و انسانی و یا صنایع، ایده‌ها و خلاقیت‌ها باشد (دنگ^۴، ۲۰۱۹؛ لین^۵ و همکاران، ۲۰۱۷). تلاش هر یک از کنشگران شهری برای تملک، توزیع و تخصیص این منابع در راستای دستیابی به اهداف متفاوت خود در شهر، منجر به پدید آمدن وضعیتی می‌گردد که به آن «تعارض دینفعان» می‌گویند (شوه‌لار^۶ و همکاران، ۲۰۱۵؛ ملوچ^۷، ۱۳۹۷). تعارض دینفعان اصولاً می‌تواند در مورد هر موضوع یا پدیده‌ای اتفاق بیفتد؛ اما زمانی که در یک پروژه یا برنامه شهری رخ می‌دهد، به دلیل محدود بودن منابع و امکانات موجود، می‌تواند منجر به رقابت شدید بین بازیگران، ایجاد خصومت و درگیری بین گروه‌های دینفع و پدید آمدن تنش‌های متعدد و حتی آشوب‌های خیابانی گردد (وندن‌بوش^۸، ۲۰۱۸؛ حقیقت‌نائینی و همکاران، ۱۴۰۱؛ متقی و همکاران، ۱۳۹۹). از طرفی، به دلیل تعدد و تنوع گروه‌های درگیر در هر یک از برنامه‌های توسعه شهری، مقوله «مدیریت» تعارضات دینفعان در این برنامه‌ها اهمیت چشمگیری می‌یابد. بازآفرینی شهری، از جمله برنامه‌های توسعه شهری است که محل ایجاد بسیاری از تعارضات در بین گروه‌های دینفعان می‌باشد. این برنامه‌ها از دهه ۱۹۸۰ در شهرهای سراسر جهان اجرا می‌شوند و در ایران نیز فراز و نشیب‌های زیادی را پشت سر گذاشته‌اند. بازآفرینی شهری در اصل یک فعالیت مداخله‌گرا با رویکردی یکپارچه برای حل مشکلات بافت‌های شهری است (لیری^۹ و مک‌کارتی^{۱۰}، ۲۰۱۳). این نوع مداخله، با تأکید بر ویژگی‌هایی همچون جامع‌نگری، اصالت‌مداری، فرایندمحوری، مشارکت‌پذیری و توانمندسازی، در صدد گذار از نگاه صرفاً کالبدی به شهر بوده و خواهان جایگزینی آن با نگاه اجتماعی یکپارچه می‌باشد (پیترز^{۱۱}، ۲۰۱۶؛ رابرتز و سیکس^{۱۲}، ۲۰۰۸). به‌طوری‌که تفویض کارکردهای جدید به بافت ناکارآمد، ضمن حفظ ویژگی‌های اصیل و اولیه آن، جزو اصول بنیادین بازآفرینی شهری است (تالون^{۱۳}، ۲۰۱۳). در نهایت، ماحصل و خروجی یک برنامه بازآفرینی شهری موفق، ارائه راه‌حل‌های پایدار از طریق ایجاد تغییرات تدریجی و پیوسته در بافت کالبدی و اجتماعی مورد مداخله است (سوما^{۱۴} و همکاران، ۲۰۱۸؛ لیری و مک‌کارتی^{۱۵}، ۲۰۱۳؛ نصیری و سالاری‌نیا، ۱۳۹۶؛ بهادری‌نژاد و ذاکر حقیقی، ۱۳۹۵).

مرور تجارب داخل ایران، نشان می‌دهد که عدم موفقیت برنامه‌های بازآفرینی در «حل‌وفصل تعارضات دینفعان» منجر به شکست اساسی این برنامه‌ها در رسیدن به اهداف اولیه خود شده و یا بهره‌برداری از آن‌ها را با تأخیرهای چندین ساله مواجه ساخته است. برای نمونه می‌توان به طرح بازآفرینی میدان عتیق اصفهان (بنی‌هاشمی، ۱۳۹۸؛ پژوهشکده نظر، ۱۳۹۸)، طرح بهسازی و نوسازی پیرامون حرم امام رضا (عباچی و همکاران، ۱۳۹۷؛ طباطبایی، ۱۳۹۵؛ ایزدی و کاظمی اندریان، ۱۳۹۱)، طرح نوسازی محله نواب (مشتاق، ۱۳۹۵؛ معروفی و وحیدی برجی، ۱۳۹۴)، طرح نوسازی محله سیروس (مشتاق، ۱۳۹۵) و طرح حریم حفاظتی محله سنگلج (متقی و همکاران، ۱۳۹۹) اشاره کرد. همچنین در سطح سایر پروژه‌های شهری می‌توان از پروژه‌هایی نظیر بزرگراه امام علی، بزرگراه طبقاتی صدر، تونل امیرکبیر، باغ کتاب و بوستان ولایت در تهران نام

1. Erfani

2. Roe

3. Dredge

4. Deng

5. Lin

6. Shevellar

7. Vandenbussche

8. Leary

9. McCarthy

1. Peters

1. Sykes

1. Tallon

1. Soma

0

1

2

3

برد که به علت عدم حل‌وفصل به موقع تعارضات، دچار تأخیرهای طولانی مدت در اتمام و بهره‌برداری پروژه شده‌اند و فرایند اجرای آن‌ها بین ۵ تا ۱۰ سال به طول انجامیده است.

بنابراین بسیار مهم است که به یکی از مهم‌ترین چالش‌های برنامه‌های بازآفرینی شهری که همان ناکارآمدی آن‌ها در مدیریت تعارضات دینفعان است پاسخ گفته شود. این ضرورت پس از سال ۱۳۹۶ با تصویب سند ملی بازآفرینی بیشتر احساس می‌شود. چرا که بر اساس این سند، مقرر گردید تهیه طرح‌های بازآفرینی برای کلیه شهرهای دارای طرح جامع در دستور کار قرار گیرد. با توجه به اینکه یکی از اهداف این سند، حل فوری و پایدار مشکلات بافت‌های ناکارآمد است، لذا وجود تعارضات دینفعان در محدوده‌های بازآفرینی، تحقق برنامه ملی بازآفرینی را در زمان‌های تعیین شده، غیرممکن می‌سازد؛ بخصوص اینکه هیچ برنامه مدون یا سیاست مشخصی در خصوص حل‌وفصل تعارضات دینفعان در شرح خدمات این برنامه‌ها پیش‌بینی نشده است. پژوهش حاضر ابتدا نسبت به شناسایی دینفعان دو پروژه بازآفرینی سی تیر و شاربغ پرداخته است و سپس دلیل وجود دینفعان متعدد میزان و نوع تعارضات به وجود آمده را مورد بررسی قرار داده است و در نهایت به شناسایی الگوی رفتاری دینفعان بر اساس تعارضات به وجود آمده را مورد ارزیابی قرار داده است؛ بنابراین مسئله اصلی پژوهش حاضر شناسایی دینفعان، انواع تعارضات به وجود آمده در بین دینفعان متعدد و الگوی رفتاری فی‌مابین دینفعان با یکدیگر بر اساس تعارضات می‌باشد و بر این اساس پژوهش حاضر در صدد است تا با مطالعه موردی دو پروژه بازآفرینی سی تیر و پروژه شاربغ (باغ‌راه حضرت فاطمه)، بخشی از چالش‌های برنامه‌های بازآفرینی شهری را آسیب‌شناسی و رفع‌وجوع کند؛ بنابراین سؤال اصلی پژوهش بدین‌صورت مطرح می‌شود: در پروژه‌های منتخب بازآفرینی شهر تهران چه تعارضاتی قابل شناسایی است و دینفعان این پروژه‌ها چگونه با این تعارضات مواجهه می‌شوند؟

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

تعارض^۱ در لغت به معنی «مخالفت کردن»، «همسو نبودن» و «مانع یکدیگر شدن» می‌باشد. تعارض زمانی ایجاد می‌شود که دو یا چند ارزش، هدف و یا عقیده با هم متناقض گردند و هنوز در مورد آن‌ها توافقی صورت نگرفته باشد. لذا تعارض در پروژه‌های شهری، به معنی هرگونه اختلاف یا ناسازگاری است که بین افراد یا گروه‌های مختلف که دارای مقاصد و منافع متفاوتی از سکونت و اشتغال در شهر می‌باشد به وجود آید (سرخیلی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۴۵). تعارضات را می‌توان در چهار دسته تعارضات شناختی، تعارضات منافع، تعارضات هنجاری و تعارضات رفتاری به شرح زیر طبقه‌بندی کرد:

۱. تعارض شناختی که ناشی از تفسیرهای مختلف از عناصر یکسان توسط گروه‌های مختلف است.
 ۲. تعارض منافع که شامل ناسازگاری در اهداف یا منافع مالی و یا تلاش برای کسب منابع قابل تخصیص است.
 ۳. تعارض هنجاری که ناشی از واگرایی در ارزش‌ها و هنجارها است. این تعارضات، غیرقابل مذاکره هستند.
 ۴. تعارض رفتاری که با خصوصیات شخصیتی و رفتاری دینفعان ایجاد می‌شود (آریانا و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۳۰).
- مفهوم دینفع نیز به‌طور کلی شامل هرکسی است که در یک مشکل منافی دارد: (۱) عمدتاً بر آن تأثیر می‌گذارد، (۲) عمدتاً تحت تأثیر آن قرار می‌گیرد، یا (۳) هر دو (ماکاریس، ۲۰۱۷: ۶۱). دینفعان در پروژه‌های شهری، شامل افراد و گروه‌هایی هستند که سازمان متولی پروژه با آن‌ها در تعامل است (هروی^۲ و همکاران، ۲۰۱۵: ۹۸۵)؛ و یا افراد و گروه‌هایی هستند که منافعشان تحت تأثیر نتایج پروژه به صورت مثبت یا منفی قرار گرفته است (یانگ^۴ و همکاران، ۲۰۱۱: ۱۴۵)، در یک دسته‌بندی کلی، می‌توان دینفعان را به انواع نهادی و غیرنهادی تقسیم کرد. دینفعان نهادی شامل افراد و گروه‌های مرتبط با نهادها و سازمان‌ها هستند و دینفعان غیرنهادی شامل افراد و گروه‌های مستقل می‌باشند (کریس^۵ و شولز^۶، ۲۰۱۱: ۱۵۰).
- دینفعان برنامه‌های بازآفرینی شهری شامل سه بخش عمده یعنی دینفعان بخش دولتی، دینفعان بخش خصوصی و دینفعان

1. Conflict

2. Macharis

3. Heravi

4. Yang

5. Kriesse

6. Scholz

بخش عمومی است (مورا^۱ و تکسیرا^۲؛ ۲۰۱۰: ۲۹۱). دولت یکی از مهم‌ترین ذینفعان کلیدی این برنامه‌ها است؛ زیرا بر راهبردهای برنامه بازآفرینی تأثیر مستقیم دارد (گرین‌وود^۳ و نیومن^۴؛ ۲۰۱۰: ۱۲).

ذینفعان منافع متفاوتی دارند که این منافع اغلب متضاد هستند (مرجع راهنمای پی‌ام‌بوک^۵؛ ۲۰۱۳: ۳۰). تفاوت در منافع نیز اغلب ریشه در تفاوت در ارزش‌های مدنظر ذینفعان دارد. به‌طور کلی، منافع متضاد ذینفعان، یکی از محدودیت‌های حرکت به سمت پروژه‌های توسعه شهری پایدار می‌باشد (یانگ و همکاران، ۲۰۱۱: ۱۴۵)؛ زیرا ذینفعان می‌توانند بر روی عملکرد، اهداف، نحوه اجرا و حتی ماندگاری پروژه تأثیر بگذارند. منافع ذینفعان در برنامه‌های توسعه شهری شامل پنج دسته عمده است:

۱. منافع دارایی یا بهره ملک مهم‌ترین سهام بسیاری از مردم در یک شهر است (دنگ، ۲۰۱۹: ۷). صاحبان و توسعه‌دهندگان املاک و مستغلات، ذینفعان اصلی این نوع منفعت هستند. در نتیجه، این گروه‌ها با انگیزه کسب سود، در بسیاری از جنبه‌های مدیریت شهری مداخله می‌کنند (لین و همکاران، ۲۰۱۷).
 ۲. منفعت عمومی، شامل منافعی است که نسبت به تمامی اعضای یک جامعه به‌طور مساوی قابل اجرا می‌باشد (تیرون تودور^۶؛ ۲۰۱۳: ۹۳۲). منفعت عمومی در یک شهر شامل توسعه پارک‌ها و فضاهای سبز، ساماندهی خیابان‌ها و پیاده‌روها، ایجاد هوای پاک و برنامه‌های محیط‌زیست است (شوله‌لار^۷ و همکاران، ۲۰۱۵: ۲۶۸).
 ۳. منافع تجاری، به منافع شرکت‌ها اشاره دارد. اکثر شرکت‌های خصوصی و بنگاه‌ها، دارای منافع میان‌مدت تا بلندمدت در شهر هستند (عثمان^۸؛ ۲۰۱۳: ۲). این منافع بیشتر به قیمت عوامل و محیط سرمایه‌گذاری از قبیل سیاست‌ها و مقررات صنعتی دولت محلی مربوط می‌شود (موک^۹ و همکاران، ۲۰۱۳: ۴۴۸).
 ۴. منافع سیاسی، نوع دیگری از منافع است که بیشتر مربوط به مدیران و دولتمردان است (دنگ، ۲۰۱۹: ۲۹۳)؛ بنابراین مقامات محلی با توجه به حرفه سیاسی خود، در امور شهر ذینفع‌تر هستند (جونز^{۱۰}؛ ۲۰۱۹: ۶۰).
- تاکنون روش‌های متنوعی برای مدیریت تعارضات ذینفعان ارائه شده است که از بین آن‌ها، الگوی بلیک و موتن، برای تحلیل تعارضات پروژه‌های شهری مناسب‌تر است. این الگو شامل پنج سبک اصلی است (کولمن^{۱۱} و همکاران، ۲۰۱۴: ۲۸):
۱. اجتناب (رها کردن): این استراتژی زمانی به کار گرفته می‌شود که تلاش برای حل تعارض ارزش نداشته باشد؛ اما این روش در طول زمان، شرایط را بدتر می‌کند. روش اجتناب شامل به تأخیر انداختن راه‌حل یا عقب‌نشینی از حل مسئله می‌باشد.
 ۲. رقابت: روشی جرأت‌مندانه اما غیرمشارکتی است که یک طرف، منافع خود را رو در روی طرف مقابل قرار می‌دهد. در این روش، یک ذینفع با تمام قوا برای برنده شدن تلاش می‌کند.
 ۳. انطباق (تسلیم): انطباق در نقطه مقابل رقابت جای می‌گیرد. در این روش، یکی از طرفین برای رفع نگرانی‌های طرف مقابل، منافع و خواسته‌های خود را کنار می‌گذارد و در برابر دیدگاه وی تسلیم و وادار به پذیرش می‌شود.
 ۴. مصالحه: در این روش، بده بستان‌های زیادی انجام می‌شود تا رضایت طرفین به دست آید، چرا که «یک چیز اندک بهتر از هیچ چیز است». مصالحه بر مذاکره استوار است و در فاصله‌ای یکسان از رقابت و انطباق قرار دارد.
 ۵. همکاری: همکاری در نقطه مقابل اجتناب قرار می‌گیرد. این روش تأکید بر کار مشترک جهت برآورده ساختن نیازها و نگرانی‌های طرفین تمرکز می‌کند. همکاری، حس مالکیت و تعهد را در کنشگران تقویت می‌کند.

¹. Moura

². Teixeira

³. Greenwood

⁴. Newman

⁵. PMBOK Guide

⁶. Tiron Tudor

⁷. Shevellar

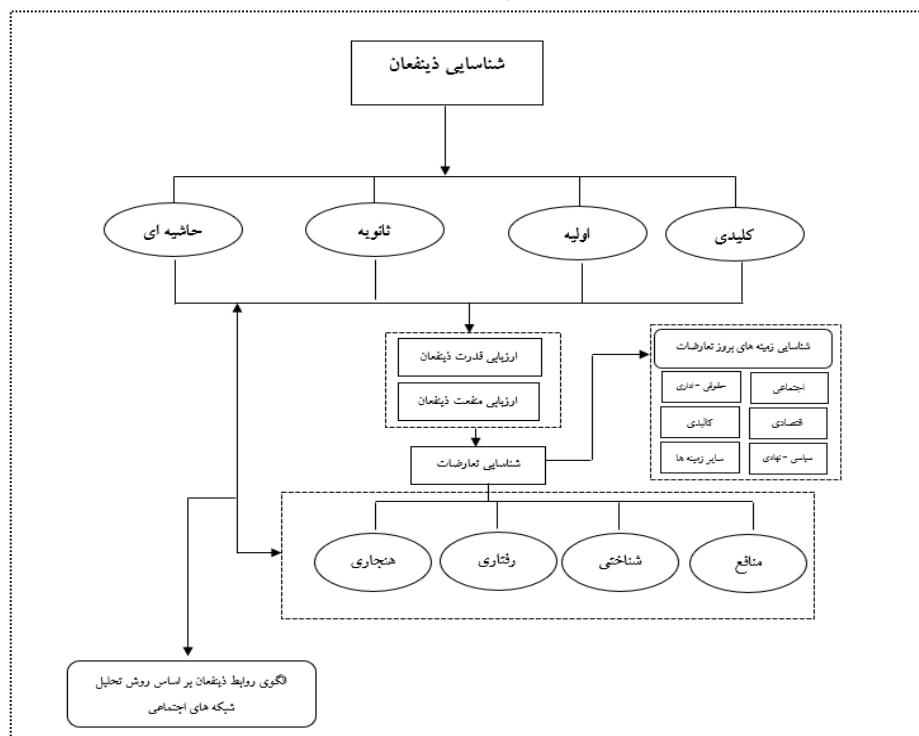
⁸. Othman

⁹. Mok

¹⁰. Jones

¹¹. Coleman

پژوهش‌های انجام شده در خصوص تعارضات دینفعان در برنامه‌های توسعه شهری، با وجود دستاوردهای ارزشمندشان نشان‌دهنده خلأ اساسی در این زمینه هستند. برای نمونه، [گوستاوسون](#)^۱ و همکاران (۲۰۲۳) در مطالعه پروژه‌های بزرگ‌مقیاس استکهلم به این نتیجه رسیدند که دینفعان این پروژه‌ها، هم از نظر تعداد و هم از نظر نحوه تعامل، در طی زمان تغییر می‌کنند و لذا کنترل و مدیریت تعارضات آن‌ها به‌سختی امکان‌پذیر است. با این حال نویسندگان هیچ‌گونه راهکار عملی برای حل تعارضات در این پروژه‌ها ارائه نداده‌اند. همچنین [بهادرستانی](#)^۲ و همکاران (۲۰۲۰) در مطالعه تعارضات پروژه‌های نوسازی شهری ایران، ضمن توجه بر مراحل چرخه عمر پروژه، یک الگوی پیشنهادی برای بهینه‌سازی چرخه عمر پروژه‌ها ارائه داده‌اند؛ اما به موانع نهادی و ساختاری مشارکت دینفعان توجه نکرده‌اند. همچنین عرفانی و رو (۲۰۲۰) علیرغم تأکید بر رقابت‌های نهادی در پروژه‌های توسعه مجدد شهری تهران، به سازوکار حل تعارضات در حین اجرای پروژه توجه نکرده‌اند. [ژوانگ](#)^۳ و همکاران (۲۰۱۹) نیز نقش شبکه مشارکت دینفعان را در فرایند نوسازی شهری چین مورد مطالعه قرار داده و موانع دولتی در عدم مشارکت عمومی را مهم‌ترین عامل شکست برنامه‌های نوسازی شهری عنوان کرده‌اند؛ اما به راهکارهای تقویت مشارکت عمومی بی‌توجه بوده‌اند. در بین مطالعات داخلی نیز برای نمونه [رسولی](#) و همکاران (۱۴۰۰) بر شاخص‌هایی همچون قدرت اثرگذاری، میزان واگرایی و همگرایی و موقعیت بازیگران نسبت به طرح هدف توجه نموده‌اند؛ اما شناسایی دینفعان را به صورت بسیار کلی و محدود انجام داده‌اند. [حق‌بیان](#) و همکاران (۱۳۹۹) به تعارض نهادها در پروژه‌های شهری از منظر گفتمانی توجه نموده‌اند؛ اما تأکید بیش‌ازحد بر ابعاد گفتمانی و نادیده گرفتن ابعاد ملموس و عینی (همچون موارد مالی، فنی و کالبدی) یکی از نقدهای وارد بر این مطالعه می‌باشد. [متقی](#) و همکاران (۱۳۹۹) در ارزیابی طرح حریم حفاظتی محله سنگلج تهران، انواع تعارضات را با روشی خلاقانه تقسیم‌بندی نموده‌اند؛ اما به پویایی تعارضات و زمینه‌های بروز تعارضات بی‌توجه بوده‌اند. همچنین [آریانا](#) (۱۳۹۸) با تمرکز بر رویکرد حکمروایی همکارانه، یک مدل پیشنهادی برای حل تعارضات برنامه‌های بازآفرینی شهری ارائه داده است. با این حال، میزان کارایی این مدل برای به‌کارگیری در حین اجرای پروژه‌ها محل تردید است و مدل مذکور بیشتر برای مرحله قبل از اجرای پروژه مناسب است.

شکل (۱). مدل مفهومی پژوهش

1. Gustavsson

2. Bahadorestani

3. Zhuang

روش‌شناسی

موقعیت منطقه مورد مطالعه

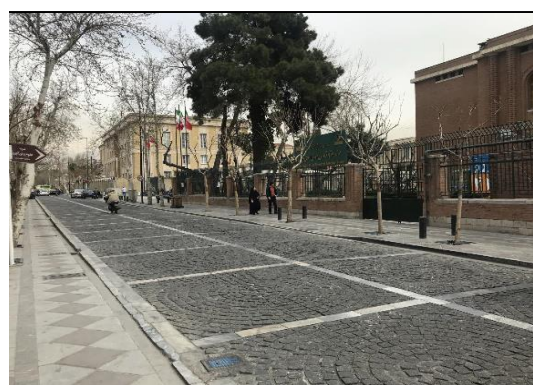
پژوهش حاضر از طریق مطالعه تطبیقی دو پروژه بازآفرینی شهری انجام شده است. پروژه اول، در منطقه ۱۲ تهران واقع شده و با عنوان پروژه بازآفرینی خیابان سی تیر شناخته می‌شود. پروژه دوم با عنوان بازآفرینی فضای فوقانی راه‌آهن تهران- تبریز می‌باشد که در مناطق ۱۷ و ۱۸ تهران واقع شده و با نام‌هایی همچون پروژه محور نیلوفری، پروژه شارباغ و باغ‌راه حضرت فاطمه شناخته می‌شود که هم‌اکنون نام سوم برای این پروژه انتخاب شده است.

پروژه بازآفرینی سی تیر در یکی از قدیمی‌ترین خیابان‌های تهران در بخش تاریخی شهر اجرا شده است. این خیابان که در گذشته با نام خیابان قوام السلطنه شناخته می‌شد، همواره یکی از قطب‌های گردشگری تهران محسوب می‌گردید. در واقع حدود ۶۰ درصد از آثار تاریخی تهران که در فهرست میراث فرهنگی به ثبت رسیده‌اند، در محدوده این خیابان واقع شده‌اند. وجود بناهای متنوعی از دوران تاریخی مختلف از جمله مسجد، کلیسا، کنیسه، موزه آبگینه، موزه علوم، موزه ملی، آتشکده زرتشتیان و مجاورت با وزارت امور خارجه، سبب شده تا این خیابان حائز اهمیت زیادی باشد.

طرح بازآفرینی خیابان سی تیر در اواخر سال ۱۳۹۵ با دو رویکرد زندگی شبانه و کارآفرینی شهری انجام گرفت. در قالب طرح مذکور، محدوده این خیابان سنگفرش گردید ولی توأمان امکان ورود خودرو به آن نیز فراهم گشت. سپس با تعبیه و استقرار غرفه‌های اغذیه و پذیرایی در بخش جنوبی خیابان، تبدیل به یک فضای تفریحی و گردشگری درون‌شهری شد.

شکل (۳). غرفه‌های اغذیه و پذیرایی مستقر در خیابان

شکل (۲). نمای کلی خیابان سی تیر

پروژه شارباغ نیز حاصل انتقال خط‌آهن تهران- تبریز به زیرزمین بود که این انتقال از سال ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۲ صورت گرفت و با آزاد شدن فضای فوقانی سایت، موقعیت برای اجرای یک پروژه بزرگ‌مقیاس درون‌شهری فراهم گشت. این محور به طول ۹ کیلومتر از میدان شهدای مدافعان حرم (سوزن‌بانی سابق) در منطقه ۱۷ آغاز می‌شود و با گذشتن از محلات ابوذر، مقدم، باغ خزان، امامزاده حسن، آذری و یافت‌آباد در تقاطع محور با بزرگراه آیت‌الله سعیدی وارد منطقه ۱۸ شهر تهران می‌شود. این محور در منطقه ۱۸ به موازات ۴۵ متری زرنده به سمت غرب حرکت کرده و با گذشتن از محلات تولید دارو، شمشیری، سرآسیاب مهرآباد، امام خمینی، فتح و هفده شهریور در نهایت قبل از رود دره کن به اتمام می‌رسد.

شکل (۴). محور بازآفرینی شارباغ در بافت منطقه ۱۷ و ۱۸

این پروژه در دوره پنجم شورای شهر و با توجه به رویکرد شهرداری تهران در خصوص بازآفرینی عرصه‌های رها شده شهری، در دستور کار قرار گرفت و در سال ۱۳۹۷ اجرای طرح بازآفرینی آن به سازمان نوسازی شهر تهران واگذار شد. سازمان نوسازی نیز با برگزاری یک مسابقه بازآفرینی، در نهایت طراحی پروژه مذکور را به یکی از دو برنده این مسابقه واگذار کرد. طراحی اولیه شامل ایجاد فضاهای عمومی در چهار نقطه کانونی بود که هر یک از چهار نقطه در بخشی از محور خطی پروژه تعریف شد. فاز نخست پروژه در مردادماه ۱۴۰۰ به بهره‌برداری رسید؛ اما با روی کار آمدن شورای ششم و تغییر مدیریت شهری در سال ۱۴۰۰، این پروژه برای بازنگری و اصلاح، متوقف گردید.

شکل (۵). نمای کلی پروژه شارباغ

داده و روش کار

مطالعه کاربردی حاضر بر اساس یک روش کمی- کیفی مبتنی بر داده‌های مصاحبه با ۱۵ نفر از خبرگان آشنا و مرتبط با پروژه‌های منتخب و تکمیل پرسشنامه توسط این خبرگان انجام شده است. نمونه‌گیری و انتخاب خبرگان با استفاده از روش گلوله برفی صورت گرفته است. در این مطالعه علیرغم اینکه امکان ارتباط مستقیم با برخی از ذینفعان کلیدی وجود نداشت، اما از طریق خبرگان مشارکت‌کننده در پژوهش این امکان فراهم شد تا اهداف، انتظارات و اولویت‌های ذینفعان کلیدی توسط این خبرگان گردآوری، فهرست و بیان شود؛ زیرا برخی از این خبرگان با سازمان‌های ذینفع در ارتباط بودند و یا جزئی از پرسنل این سازمان‌ها محسوب می‌شوند. لازم به توضیح است که در پژوهش‌های کیفی، معیار توقف نمونه‌گیری، رسیدن به مرز اشباع نظری است؛ یعنی اینکه تعداد نمونه‌های بیشتر، یافته‌های جدیدی به تحقیق اضافه نکنند. با این حال حداقل تعداد نمونه‌ها برای برآورد اولیه، طبق توافق صاحب‌نظران روش‌های کیفی، بین ۱۰ تا ۳۰ می‌باشد (Powell, 2003: 379; Landeta, 2006: 470).

مراحل تحلیلی شامل چهار مرحله ۱- شناسایی دینفعان هر پروژه، ۲- طبقه‌بندی دینفعان بر حسب میزان قدرت و منفعت آن‌ها، ۳- شناسایی تعارضات هر پروژه و ۴- تحلیل نحوه تعامل دینفعان با یکدیگر در مواجهه با تعارضات می‌باشد. در مرحله نخست، برای شناسایی دینفعان، از یک مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان استفاده گردید. خروجی این مرحله شامل فهرستی از دینفعان هر پروژه بود که در مرحله دوم بر اساس ماتریس قدرت- منفعت ارزیابی شد. ماتریس مذکور، دینفعان را در چهار گروه دینفعان کلیدی، دینفعان اولیه، دینفعان ثانویه و دینفعان حاشیه‌ای دسته‌بندی می‌کند. برای اجرای این مرحله، اقدام به ساخت و توزیع پرسشنامه قدرت- منفعت گردید. از آنجا که پرسشنامه مذکور در قالب طیف ۱۰ گزینه‌ای تهیه شده است، میانگین قدرت و منفعت با روش تی تک نمونه بر اساس منطق زیر محاسبه گردید:

۱. دینفعان کلیدی: دارا بودن میانگین قدرت بالای ۵ و میانگین منفعت بالای ۵

۲. دینفعان اولیه: داشتن میانگین قدرت بالای ۵ و میانگین منفعت کمتر از ۵

۳. دینفعان ثانویه: داشتن میانگین قدرت کمتر از ۵ و میانگین منفعت بالای ۵

۴. دینفعان حاشیه‌ای: داشتن میانگین قدرت کمتر از ۵ و میانگین منفعت کمتر از ۵

در مرحله سوم، تعارضات هر پروژه، با روش مصاحبه و پیمایش میدانی در محیط هر پروژه شناسایی شد. سپس طرفین درگیر در هر تعارض شناسایی شده و نحوه مواجهه دینفعان با هر یک از تعارضات تحلیل شد. به نحوی که پرتکرارترین الگوی مواجهه با هر تعارض، به‌عنوان الگوی رفتاری غالب، ثبت و گزارش گردید.

در مرحله چهارم جهت شناسایی روابط و شبکه بین دینفعان، از تحلیل شبکه‌های اجتماعی استفاده شد. برای این منظور از داده‌های پرسشنامه استفاده شد، به‌طوری‌که از خبرگان منتخب جهت تکمیل پرسشنامه تحلیل شبکه اجتماعی دینفعان استفاده شد. همچنین جهت تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار گفی استفاده گردید که نتایج آن که به صورت جدول و گراف تحلیل‌های مربوطه ارائه گردیده است.

شناسایی دینفعان پروژه روش مورد استفاده: نمونه‌گیری با روش گلوله برفی و شناسایی خبرگان، مصاحبه نیمه ساختاریافته خروجی: به دست آوردن فهرستی از دینفعان	مرحله اول
طبقه‌بندی دینفعان بر حسب میزان قدرت و منفعت آن‌ها روش: ماتریس قدرت - منفعت بر اساس پرسشنامه ماتریس قدرت - منفعت، آزمون تی تک نمونه‌ای خروجی: به دست آمده: گروه بندی دینفعان	مرحله دوم
شناسایی تعارض فی مابین دینفعان روش مورد استفاده: مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان خروجی: به دست آمده: شناسایی و گروه بندی تعارضات	مرحله سوم
شناسایی روابط و شبکه بین دینفعان روش مورد استفاده: ماتریس دینفعان - روش تحلیل شبکه های اجتماعی - نرم‌افزار گفی	مرحله چهارم

شکل (۶). مراحل انجام پژوهش

جدول (۱). مشخصات خبرگان نمونه‌گیری شده

مشارکت‌کنندگان	سطح تحصیلات	سمت و جایگاه	پروژه مرتبط با خبره	ذینفع در پروژه	نحوه مشارکت در تحقیق
خبره شماره ۱	دکترای تخصصی	پژوهشگر حوزه منظر شهری - کارشناس سازمان نوسازی شهر تهران	• سی تیر • شارباغ	☒	• انجام مصاحبه • تکمیل پرسشنامه‌های تخصصی
خبره شماره ۲	دکترای تخصصی	شهردار سابق تهران (دوره پنجم مدیریت شهری)	• سی تیر • شارباغ	✓	• انجام مصاحبه
خبره شماره ۳	دکترای تخصصی	پژوهشگر حوزه بازآفرینی شهری - عضو سازمان نظام‌مهندسی تهران	• سی تیر	☒	• انجام مصاحبه • تکمیل پرسشنامه‌های تخصصی
خبره شماره ۴	دکترای تخصصی	پژوهشگر حوزه حمل‌ونقل شهری - مجری پروژه ارزیابی پیاده‌راه سی تیر	• سی تیر	☒	• انجام مصاحبه • تکمیل پرسشنامه‌های تخصصی
خبره شماره ۵	دکترای تخصصی	پژوهشگر حوزه فضای عمومی و جامعه‌شناسی شهری	• سی تیر • شارباغ	☒	• انجام مصاحبه • تکمیل پرسشنامه‌های تخصصی
خبره شماره ۶	دکترای تخصصی	کارشناس سازمان نوسازی - کارشناس پروژه بازآفرینی فرهنگسرای بهمن	• سی تیر • شارباغ	☒	• انجام مصاحبه • تکمیل پرسشنامه‌های تخصصی
خبره شماره ۷	دکترای تخصصی	پژوهشگر حوزه بازآفرینی شهری - مشاور تیم ارزیابی پروژه شارباغ	• شارباغ	☒	• انجام مصاحبه • تکمیل پرسشنامه‌های تخصصی
خبره شماره ۸	کارشناسی ارشد	کارشناس سازمان نوسازی - کارشناس پروژه بازآفرینی گروه همیاران محله فروزش	• سی تیر • شارباغ	☒	• انجام مصاحبه • تکمیل پرسشنامه‌های تخصصی
خبره شماره ۹	دکترای تخصصی	کارشناس سازمان نوسازی - کارشناس پروژه بازآفرینی محله شوش و فدائیان اسلام	• سی تیر • شارباغ	☒	• انجام مصاحبه • تکمیل پرسشنامه‌های تخصصی
خبره شماره ۱۰	دکترای تخصصی	پژوهشگر حوزه مسکن شهری - مشاور شهرسازی طرح شارباغ (بخش طراحی)	• شارباغ	✓	• انجام مصاحبه • تکمیل پرسشنامه‌های تخصصی
خبره شماره ۱۱	دکترای تخصصی	پژوهشگر حوزه فضای عمومی - مشاور تیم پروژه ارزیابی پیاده‌راه سی تیر	• سی تیر	☒	• انجام مصاحبه • تکمیل پرسشنامه‌های تخصصی
خبره شماره ۱۲	دکترای تخصصی	رئیس سازمان نوسازی شهر تهران	• سی تیر • شارباغ	✓	• انجام مصاحبه
خبره شماره ۱۳	دکترای تخصصی	پژوهشگر حوزه بازآفرینی شهری - کارشناس مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران	• سی تیر • شارباغ	☒	• انجام مصاحبه • تکمیل پرسشنامه‌های تخصصی
خبره شماره ۱۴	دکترای تخصصی	پژوهشگر حوزه سلامت شهری	• سی تیر • شارباغ	☒	• انجام مصاحبه • تکمیل پرسشنامه‌های تخصصی

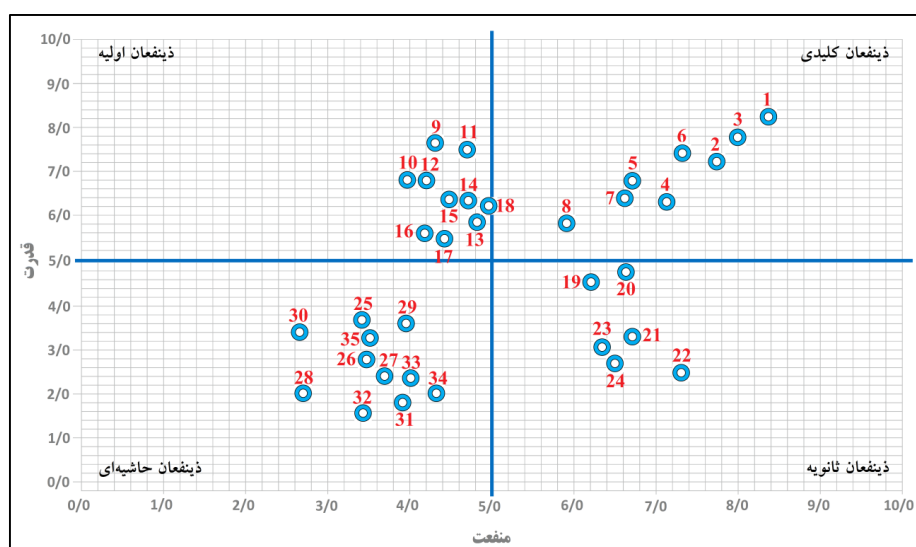
دکترای تخصصی	پژوهشگر حوزه روانشناسی محیطی - مشاور تیم ارزیابی پروژه شاربغ	● سی تیر ● شاربغ	✓ ● انجام مصاحبه ● تکمیل پرسشنامه‌های تخصصی	خبره شماره ۱۵
-----------------	---	---------------------	--	---------------

نتایج و بحث

فرایند تحلیلی پژوهش با تمرکز بر این سؤال آغاز شد که چه بازیگران و ذینفعانی در پروژه‌های منتخب بازآفرینی شهر تهران قابل شناسایی هستند؟ نتایج به‌دست‌آمده، نشان‌دهنده حضور ۳۵ ذینفع در پروژه سی تیر و ۴۳ ذینفع در پروژه شاربغ بود. بر اساس ماتریس تحلیلی قدرت-منفعت مطابق شکل (۵) ملاحظه می‌شود که در پروژه سی تیر، شهرداری تهران و سازمان نوسازی شهر تهران به‌عنوان مجریان بازآفرینی شهری، دارای بیشترین قدرت اثرگذاری بر پروژه بودند. در نتیجه، همین دو سازمان، بیشترین منفعت را از اجرای پروژه کسب می‌کنند. سایر نهادها مانند سازمان میراث فرهنگی و شهرداری منطقه ۱۲ به دلیل پدید آمدن کارکرد گردشگری در این خیابان، دارای بیشترین منفعت در این پروژه بوده‌اند.

جدول (۲). طبقه‌بندی ذینفعان و ارزیابی میزان قدرت و منفعت آن‌ها در پروژه سی تیر

ذینفعان کلیدی (قدرت بالا- منفعت بالا)	میانگین قدرت	میانگین منفعت	ذینفعان اولیه (قدرت بالا- منفعت پایین)	میانگین قدرت	میانگین منفعت
۱- شهرداری مرکزی تهران	۸,۱۱	۸,۳۵	۹- کمیسیون ماده ۵ شهرداری تهران	۷,۶۴	۴,۲۹
۲- شهرداری منطقه ۱۲	۷,۱۷	۷,۷۶	۱۰- کمیسیون ماده ۱۰۰ شهرداری تهران	۶,۸۲	۳,۸۸
۳- سازمان نوسازی شهر تهران	۷,۷۶	۸	۱۱- شورای اسلامی شهر تهران	۷,۵۲	۴,۷۰
۴- سازمان حمل‌ونقل و ترافیک شهرداری تهران	۶,۱۷	۷,۱۷	۱۲- شورای عالی معماری و شهرسازی	۶,۷۰	۴,۱۱
۵- شرکت بازآفرینی شهری ایران	۶,۸۲	۶,۷۰	۱۳- اداره کل راه و شهرسازی استان تهران	۵,۸۲	۴,۸۲
۶- سازمان میراث فرهنگی	۷,۴۱	۷,۵۲	۱۴- وزارت امور خارجه	۶,۲۹	۴,۷۶
۷- غرفه‌داران ثابت	۶,۳۵	۶,۵۸	۱۵- سازمان محیط‌زیست	۶,۲۹	۴,۵۸
۸- غرفه‌داران سیار	۵,۷۶	۵,۸۸	۱۶- فعالان محیط‌زیست	۵,۴۷	۴,۲۳
			۱۷- سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن‌ها)	۵,۲۳	۴,۴۱
			۱۸- کلانتری و نیروی انتظامی منطقه ۱۲	۶,۱۷	۴,۹۴
ذینفعان ثانویه (قدرت پایین- منفعت بالا)	میانگین قدرت	میانگین منفعت	ذینفعان حاشیه‌ای (قدرت پایین- منفعت پایین)	میانگین قدرت	میانگین منفعت
۱۹- مشاورین املاک و مستغلات	۴,۵۸	۶,۱۱	۲۵- موزه باغ ملی	۳,۶۴	۳,۴۱
۲۰- سرمایه‌گذاران ساختمانی حقیقی (بسازوبفروش)	۴,۸۸	۶,۶۴	۲۶- موزه علوم و فناوری	۲,۹۴	۳,۴۷
۲۱- اهالی و ساکنین خیابان	۳,۱۷	۶,۷۶	۲۷- کلانتری و نیروی انتظامی محله‌های بیرون از پروژه	۳,۳۵	۳,۵۲
۲۲- مغازه‌داران قدیمی	۲,۴۱	۷,۳۵	۲۸- سفارت آلمان	۲,۲۳	۳,۷۰
۲۳- عابرین و کاربران	۳,۰۵	۶,۳۵	۲۹- سفارت انگلستان	۲,۰۵	۲,۷۰
۲۴- دست‌فروشان	۲,۷۰	۶,۵۲	۳۰- بانک مرکزی	۳,۵۸	۳,۹۴
			۳۱- بیمارستان شرکت نفت	۳,۲۳	۲,۶۴
			۳۲- کلیسای حضرت مریم	۱,۸۸	۳,۹۴
			۳۳- کنیسه حییم	۱,۵۲	۳,۴۷
			۳۴- آتشکده زرتشتی آدریان	۲,۱۷	۴,۰۵
			۳۵- دبیرستان فیروزبهرام	۲	۴,۳۵

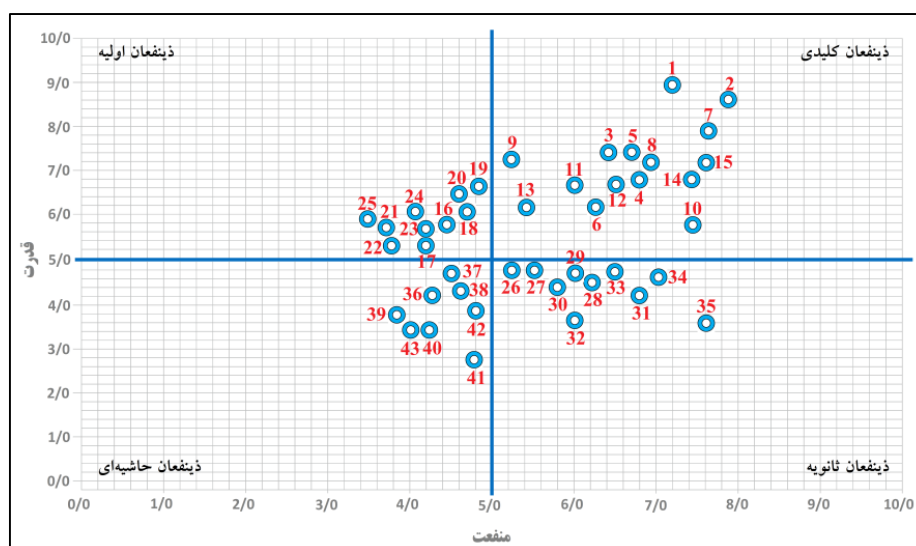
شکل (۷). دیاگرام قدرت- منفعت دینفعان پروژه سی تیر. شماره دینفعان مطابق جدول (۲) می‌باشد

در مورد پروژه شارباغ، به دلیل گستردگی ابعاد پروژه و تعدد دینفعان، میزان قدرت و منفعت دینفعان پیچیده‌تر است و پویایی زیادی در منافع، اهداف و منابع قدرت دینفعان دیده می‌شود؛ اما در مجموع، شرکت راه‌آهن و شهرداری تهران به‌عنوان مهم‌ترین نهادهای صاحب قدرت و منفعت در این پروژه مطرح‌اند. در درجات بعدی قدرت، نهادهایی مانند قرارگاه خاتم‌الانبیا به‌عنوان پیمانکار پروژه، سازمان نوسازی شهر تهران به‌عنوان مجری پروژه و شرکت مهندسی مشاور پروژه همراه با بانک‌های عامل سرمایه‌گذاری، قدرتمندترین دینفعان پروژه شناخته شدند. در این پروژه، ۲۵ مورد از دینفعان دارای قدرت و منفعت بالا (معیار قضاوت بالاتر از ۵ در پرسشنامه) و ۱۸ دینفع دارای قدرت و منفعت پایین‌تر بودند.

جدول (۳). طبقه‌بندی دینفعان و ارزیابی میزان قدرت و منفعت آن‌ها در پروژه شارباغ

دینفعان کلیدی (قدرت بالا- منفعت بالا)	میانگین قدرت	میانگین منفعت	دینفعان اولیه (قدرت بالا- منفعت پایین)	میانگین قدرت	میانگین منفعت
۱- شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی	۸,۸۶	۷,۲	۱۶- سازمان عمرانی مناطق شهرداری تهران	۵,۸	۴,۴۶
۲- شهرداری مرکزی تهران	۸,۶۶	۷,۸۶	۱۷- سازمان حمل‌ونقل و ترافیک شهرداری تهران	۵,۲۶	۴,۲
۳- شهرداری منطقه ۱۷	۷,۴	۶,۴	۱۸- سازمان مشاور فنی و مهندسی شهر تهران	۶,۰۶	۴,۷۳
۴- شهرداری منطقه ۱۸	۶,۸۶	۶,۸	۱۹- سازمان پارک‌ها و فضاهای سبز شهر تهران	۶,۶۶	۴,۸۶
۵- سازمان نوسازی شهر تهران	۷,۲۶	۶,۷۳	۲۰- کمیسیون ماده ۵ شهرداری تهران	۶,۴	۴,۶
۶- شرکت بازآفرینی شهری ایران	۶,۱۳	۶,۲۶	۲۱- کمیسیون ماده ۱۰۰ شهرداری تهران	۵,۷۳	۳,۷۳
۷- پیمانکار پروژه (قرارگاه سازندگی خاتم‌الانبیاء)	۷,۸۶	۷,۶۶	۲۲- اداره کل راه و شهرسازی استان تهران	۵,۳۳	۳,۸
۸- مشاور پروژه (شرکت مهندسی مشاور یادمان سازه)	۷,۱۳	۶,۸۶	۲۳- شورای عالی معماری و شهرسازی	۵,۶	۴,۲
۹- شرکت بهره‌برداری متروی تهران	۷,۱۳	۵,۱۳	۲۴- رسانه‌ها	۶,۱۳	۴,۰۶
۱۰- مقامات دولتی، مدیران بازآفرینی و نمایندگان مجلس	۵,۷۳	۷,۴۶	۲۵- کلاتتری و نیروی انتظامی مناطق ۱۷ و ۱۸	۵,۸۶	۳,۴۶
۱۱- شورای اسلامی شهر تهران	۶,۶۶	۶			

۱۲- سازمان میراث فرهنگی	۶,۷۳	۶,۵۳		
۱۳- سازمان محیط زیست	۶,۰۶	۵,۴۶		
۱۴- نهادهای مذهبی دولتی و شبه دولتی	۶,۸	۷,۴۶		
۱۵- بانک های عامل و مؤسسات تأمین مالی پروژه	۷,۲	۷,۶		
ذینفعان ثانویه (قدرت پایین - منفعت بالا)	میانگین قدرت	میانگین منفعت	ذینفعان حاشیه ای (قدرت پایین - منفعت پایین)	میانگین قدرت
۲۶- شهرداری منطقه ۹	۴,۸	۵,۲۶	۳۶- شورایاری محله ها	۴,۳۳
۲۷- سازمان سرمایه گذاری و مشارکت های مردمی	۴,۸	۵,۵۳	۳۷- دفاتر تسهیلگری محله	۴,۸
۲۸- سرمایه گذاران بخش خصوصی	۴,۴۶	۶,۲۶	۳۸- سازمان های مردم نهاد (سمن ها)	۴,۴
۲۹- سرمایه گذاران ساختمانی حقیقی (بازوفروش)	۴,۷۳	۶,۰۶	۳۹- فعالان محیط زیست	۳,۸
۳۰- مشاورین املاک و مستغلات	۴,۴	۵,۸	۴۰- مؤسسات خیریه و صندوق های کارآفرینی	۳,۴
۳۱- شرکت های معماری و شهرسازی	۴,۲۶	۶,۸	۴۱- ساکنین و کسبه منطقه ۹	۲,۵۳
۳۲- مشاوران تهیه کننده طرح تفصیلی مناطق ۱۷ و ۱۸	۳,۶	۶	۴۲- کسبه بازارهای بزرگ مجاور پروژه	۳,۹۳
۳۳- شرکت های تأمین کننده خدمات زیرساختی	۴,۷۳	۶,۵۳	۴۳- کلاتری و نیروی انتظامی محله های بیرون از پروژه	۳,۴۰
۳۴- ساکنین و کسبه منطقه ۱۷	۴,۷۳	۷,۰۶		
۳۵- ساکنین و کسبه منطقه ۱۸	۳,۶	۷,۶		

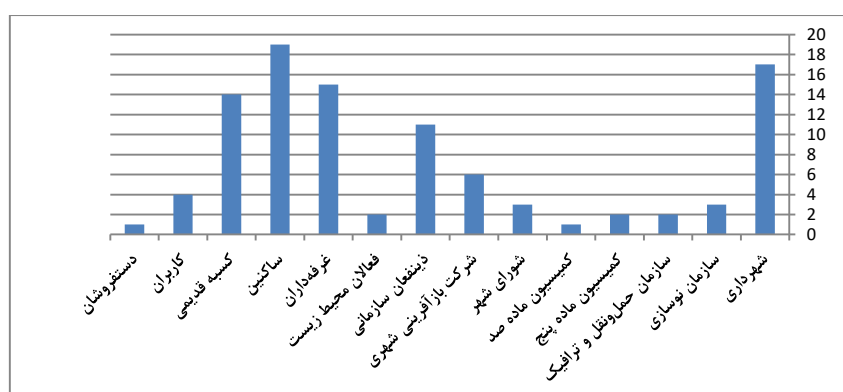
شکل (۸). دیاگرام قدرت - منفعت ذینفعان پروژه شارباغ. شماره ذینفعان مطابق جدول (۳) می باشد

پس از پیاده سازی متن مصاحبه ها و انجام کدگذاری و تلخیص داده ها، در مجموع ۲۳ نوع تعارض در پروژه سی تیر و ۲۷ نوع تعارض در پروژه شارباغ شناسایی شد جداول (۳ و ۴). بیشتر تعارضات پروژه سی تیر، از نوع تعارض رفتاری و تعارض منافع بوده (هرکدام ۸ مورد) و سپس شامل تعارضات شناختی و هنجاری (هرکدام ۲ مورد) می باشند. مطابق شکل (۷) شهرداری و غرفه داران به عنوان بیشترین ایجاد کننده تعارضات شناخته شدند. همچنین ساکنین، کسبه قدیمی و ذینفعان

سازمانی بیشترین ضرر را از ناحیه تعارضات متحمل می‌شوند. در مجموع، شهرداری به‌عنوان یک دینفع بیرونی، بیشترین سهم را در ایجاد و تشدید تعارضات دارد و متقابلاً بیشترین انتفاع را از بازآفرینی فضای خیابان می‌برد که این انتفاع ماهیت اقتصادی و اجتماعی دارد. در نتیجه می‌توان گفت الگوی مواجهه دینفعان با یکدیگر در خیابان سی تیر، به شکل نوعی دوقطبی است که در آن، شهرداری و غرفه‌داران در یک سو و ساکنین، مغازه‌داران و دینفعان سازمانی در سوی دیگر قرار می‌گیرند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود سبک مدیریت تعارض در پروژه سی تیر اغلب از نوع اجتناب بوده است که به معنی رها کردن تعارض و اهمیت ندادن به آن است. همچنین به دلیل سلطه شهرداری و فقدان قدرت کنشگری در بین اکثر دینفعان، استراتژی انطباق به معنی تسلیم در برابر وضع موجود از سوی دینفعان کم‌قدرت انتخاب شده است.

جدول (۴). تعارضات شناسایی شده و طرفین هر تعارض در پروژه سی تیر

تعارضات	نوع تعارض	مهم‌ترین طرفین هر تعارض	سبک مدیریت
عدم توافق در خصوص تغییر کارکرد فرهنگی تاریخی خیابان به کارکرد گردشگری و پذیرایی	هنجاری	شهرداری - شرکت بازآفرینی - غرفه‌داران - ساکنین - کسبه قدیمی - دینفعان سازمانی	اجتناب
عدم مشارکت و اطلاع اهالی در مراحل طراحی و اجرای پروژه	رفتاری	شهرداری - شرکت بازآفرینی - ساکنین - کسبه	اجتناب
عدم مشارکت دادن سازمان‌های دارای قلمرو حقوقی و نهادهای متولی آثار تاریخی در مراحل طراحی و اجرای پروژه	رفتاری	شهرداری - شرکت بازآفرینی - شورای شهر - دینفعان سازمانی	اجتناب
عدم توافق در خصوص تغییر برخی از کاربری‌های خیابان	منافع	کمسیون ماده ۵ - ساکنین - کسبه - غرفه‌داران	اجتناب
عدم توافق در خصوص اختلاط پیاده و سواره در خیابان	منافع	شهرداری - شرکت بازآفرینی - ساکنین - کسبه	اجتناب
عدم توافقی برای کاهش عرض معبر در بعضی از بخش‌ها	منافع	ساکنین - کسبه قدیمی - دینفعان سازمانی	اجتناب
عدم توافق در خصوص تجمع غرفه‌ها در بخش جنوبی خیابان	منافع	شهرداری - غرفه‌داران - کسبه - ساکنین	اجتناب
نامشخص بودن وضعیت بخش شمالی خیابان در خصوص استقرار غرفه‌ها و یا توسعه کاربری‌های جدید	شناختی	شهرداری - شرکت بازآفرینی - کمسیون ماده ۵ - غرفه‌داران - کسبه قدیمی - ساکنین	اجتناب
وجود غرفه‌های بلا تکلیف و بدون کاربری در برخی بخش‌ها	منافع	شهرداری - کسبه قدیمی - ساکنین	اجتناب
شفاف نبودن سازوکار واگذاری غرفه‌ها به افراد	رفتاری	شهرداری - غرفه‌داران - ساکنین - کسبه قدیمی	مصالحه
افزایش دائمی اجاره‌بهای غرفه‌ها و کاهش صرفه اقتصادی آن	رفتاری	شهرداری - غرفه‌داران	مصالحه
انحصارطلبی شهرداری در نقض یک‌طرفه قرارداد اجاره غرفه‌ها	رفتاری	شهرداری - غرفه‌داران	مصالحه
عدم توافق در مورد افزایش تعداد فروشندگان سیار اغذیه	منافع	شهرداری - غرفه‌داران - ساکنین - کسبه قدیمی	رقابت
عدم درک متقابل ساکنین و مغازه‌داران از مزایای ناشی از استقرار غرفه‌ها (از جمله سرزندگی فضای خیابان و ...)	شناختی	ساکنین - کسبه قدیمی - غرفه‌داران	رقابت
عدم توافق بر سر تأمین پارکینگ به میزان مورد نیاز پروژه	منافع	سازمان حمل و نقل و ترافیک - کسبه - ساکنین	اجتناب
عدم توافق در خصوص پارک خودروها در جلوی درب منازل ساکنین، جلوی مغازه‌ها و جلوی ورودی هر یک از سازمان‌ها	رفتاری	کاربران - دینفعان سازمانی - کسبه قدیمی - ساکنین	تسلیم
عدم توافق در مورد بساط کردن دست‌فروشان جلوی غرفه‌ها	منافع	دست‌فروشان - ساکنین - غرفه‌داران	تسلیم
عدم توافق در مورد حضور افرادی با فرهنگ‌های مختلف	هنجاری	ساکنین - کسبه قدیمی - دینفعان سازمانی	تسلیم
عدم توافق در مورد نورپردازی غرفه‌ها و روشنایی شبانه خیابان	رفتاری	غرفه‌داران - ساکنین - دینفعان سازمانی	اجتناب
عدم توافق در مورد تردد خودروهای حمل کپسول گاز مایع	رفتاری	کمسیون ماده ۱۰۰ - دینفعان سازمانی - ساکنین	تسلیم

شکل (۹). فراوانی بیشترین طرفین درگیر تعارضات در پروژه سی تیر

در پروژه شارباغ نیز، در مجموع ۲۷ تعارض عمده شناسایی شد که بیشترین فراوانی این تعارضات، به ترتیب مربوط به تعارض منافع (۱۳ مورد)، تعارضات رفتاری- روابط (۶ مورد)، تعارضات شناختی (۵ مورد) و تعارضات هنجاری (۳ مورد) می‌باشد. تعارضات شناسایی شده بر طبق شکل (۸) اکثراً بین دینفغان کلیدی بخصوص شهرداری و نهادهای وابسته به آن با شرکت راه‌آهن و سایر نهادها همچون شرکت بازآفرینی شهری، سازمان محیط‌زیست و سازمان میراث فرهنگی رخ داده است. همچنین مشاور و پیمانکار پروژه دارای موارد قابل توجهی از تعارضات رفتاری با یکدیگر بودند.

همان‌طور که در جدول (۴) مشاهده می‌شود، سبک مدیریت تعارضات در پروژه شارباغ نیز اغلب از نوع اجتناب بود. به‌غیراز سه مورد اول که شامل یک مورد همکاری، یک مورد مصالحه و یک مورد تسلیم بوده است (به دلیل کلیدی بودن این مراحل، طرفین ناچار به کنار آمدن با یکدیگر بودند و گرنه پروژه هیچ‌گاه شروع نمی‌شد)، در سایر موارد هرگاه که دینفغان درگیر تعارضات جدی شده‌اند، از استراتژی اجتناب یا رها کردن تعارض استفاده نموده و یا دست به رقابت‌های شدید زده‌اند و دقیقاً به همین دلیل است که پروژه مدت‌زمان طولانی در حالت بلاتکلیفی قرار گرفته است. در برخی موارد نیز نهادهای دینفغان دولتی و شبه‌دولتی از استراتژی مصالحه و توافق با شهرداری بهره برده‌اند.

جدول (۵). تعارضات شناسایی شده و طرفین هر تعارض در پروژه شارباغ

سبک مدیریت	مهم‌ترین طرفین هر تعارض	نوع تعارض	تعارضات
تسلیم	شهرداری- شرکت راه‌آهن	منافع	عدم توافق شرکت راه‌آهن بر واگذاری فضای فوقانی تونل
همکاری	شهرداری- شرکت راه‌آهن	رفتاری	وجود اختلافات قبلی بین شهرداری و شرکت راه‌آهن
مصالحه	شرکت راه‌آهن- شهرداری- سازمان نوسازی	رفتاری	عدم پذیرش مجریان پیشنهادی پروژه از سوی شرکت راه‌آهن
رقابت	سازمان نوسازی- شرکت راه‌آهن- سازمان عمرانی مناطق شهرداری تهران	رفتاری	چشم‌انداز متفاوت هر یک از سازمان‌ها در خصوص آینده پروژه و منافع خود در آن
اجتناب	شهرداری- بانک‌های عامل	شناختی	اختلاف‌نظر در نحوه تأمین منابع مالی پروژه و روش‌های آن
رقابت	شهرداری- شورای شهر- بانک‌های عامل	منافع	سلیقه‌های سیاسی در جذب سرمایه‌گذاران بخش خصوصی
اجتناب	مدیران دولتی و نمایندگان مجلس- شورای شهر	هنجاری	اختلاف‌نظر در پذیرش مصوبات قبلی و لازم‌الاجرای پروژه
رقابت	شهرداری- شورای شهر- پیمانکار پروژه	هنجاری	ناسازگاری نام پروژه با کارکردهای تعریف شده برای آن
اجتناب	شهرداری- ساکنین- شورایی محله‌ها	رفتاری	عدم مشارکت ساکنین در مراحل طراحی و اجرای پروژه
اجتناب	شهرداری- شرکت بازآفرینی- سازمان نوسازی	شناختی	اختلاف‌نظر در مورد ماهیت و نحوه اجرای مسابقه بازآفرینی
رقابت	شرکت بازآفرینی- سازمان نوسازی- ساکنین	شناختی	بی‌توجهی به هویت محلی بافت‌ها در طراحی سازه‌ها
اجتناب	شرکت بازآفرینی- مشاور پروژه- ساکنین	شناختی	عدم سنجش نیازهای ساکنین محله‌ها قبل از انجام پروژه
رقابت	شرکت بازآفرینی- پیمانکار پروژه- مشاور پروژه	منافع	عدم توافق دینفغان کلیدی در مورد تغییر کاربری‌های پروژه
رقابت	شهرداری- شرکت بازآفرینی- مشاور پروژه	منافع	بلاتکلیفی در تعیین کاربری‌های آینده پروژه
رقابت	مدیران بازآفرینی- شهرداری- سازمان نوسازی	هنجاری	اختلاف‌نظر در خصوص تعیین نام پروژه

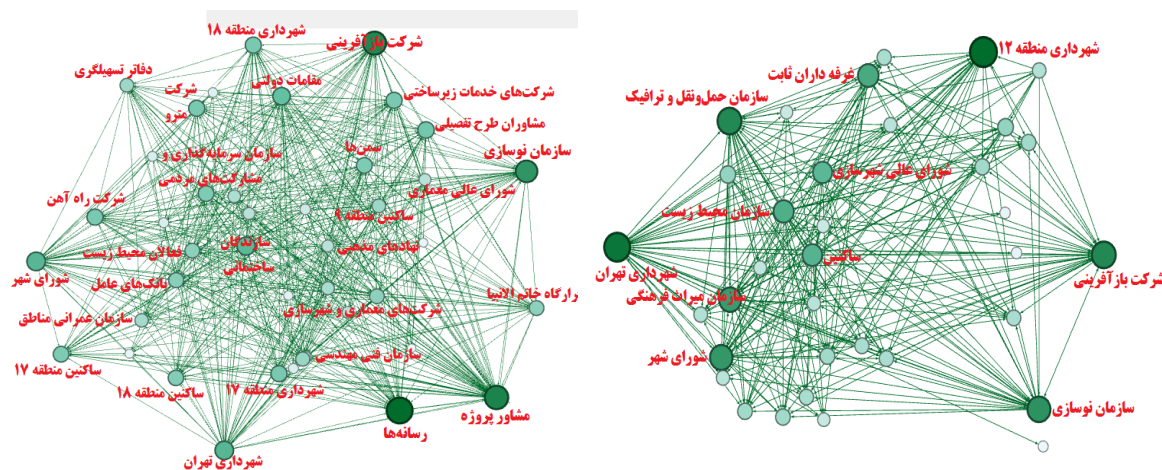
بخش	تعداد پروژه
کسبه بازارهای بزرگ	2
دفاتر تسهیل‌گری	4
شورایاری محله‌ها	5
ساکتین	19
سازمان‌های مردم‌نهاد	3
شرکت مترو	1
نهادهای مذهبی	5
شرکت‌های شهرسازی	5
مدیران بازرگانی	1
مدیران دولتی	3
سرمایه‌گذاران بخش خصوصی	3
بانک‌های عامل	5
سازمان محیط زیست	5
سازمان میراث فرهنگی	5
مشاور پروژه	12
پیمانکار پروژه	8
کمیسرین ماده پنج	3
شورای شهر	7
سازمان حمل‌ونقل و ترافیک	5
سازمان سرمایه‌گذاری	2
سازمان فنی مهندسی	10
سازمان عمرانی مناطق	5
اداره کل راه و شهرسازی	2
شرکت بازرگانی شهری	12
سازمان نوسازی	17
شرکت راه‌آهن	8
شهرداری	26

چنانکه در جدول (۶) مشاهده می‌شود، مقادیر تراکم شبکه و ضریب خوشه‌بندی در پروژه شارباغ بالاتر از پروژه سی تیر

است و همچنین تعداد یال‌ها یا به عبارتی تعداد روابط دو به دوی ذینفعان با یکدیگر در پروژه شارباغ بسیار بیشتر از پروژه سی تیر می‌باشد. در واقع هرچقدر درجه خوشه‌بندی شبکه افزایش پیدا می‌کند، قدرت تأثیرگذاری هماهنگی یک گروه از ذینفعان بر سایرین نیز افزایش می‌یابد. همچنین در هر دو پروژه، قدرت یک ذینفع بستگی به قدرت نهاد هرمی بالاسری خود دارد اشکال (۱۱ و ۱۲). برای نمونه، نهادهای متولی آثار تاریخی موجود در خیابان که همگی تحت اداره سازمان میراث فرهنگی هستند، به‌عنوان ذینفعان حقوقی، قدرت اثرگذاری چندانی بر رفتار شهرداری به‌عنوان مجری بازآفرینی نداشته‌اند که به دلیل پایین‌تر بودن قدرت سازمان میراث فرهنگی نسبت به شهرداری است شکل (۹).

جدول (۶). ویژگی‌های کلی شبکه تعاملات ذینفعان در پروژه‌های منتخب

نام پروژه	تعداد گره	تعداد یال	میانگین درجه	تراکم شبکه	میانگین ضریب خوشه‌بندی
پروژه سی تیر	۳۵	۳۱۵	۱۵,۰۲۹	۰,۲۲۱	۰,۴۴۰
پروژه شارباغ	۴۳	۶۷۶	۳۰,۸۳۷	۰,۳۶۷	۰,۴۶۶

شکل (۱۱). الگوی ساختاری روابط ذینفعان در پروژه سی تیر

شکل (۱۲). الگوی ساختاری روابط ذینفعان در پروژه شارباغ

بر طبق شکل (۱۱ و ۱۲) در پروژه شارباغ برخی از ذینفعان از جمله رسانه‌ها و مشاور پروژه که جزو متولیان برنامه بازآفرینی نیستند، قدرت اثرگذاری بیشتری بر روی سایر ذینفعان داشتند. این ذینفعان دارای نوعی اعمال قدرت غیررسمی و پنهان هستند. به‌طوری‌که مقامات دولتی، نمایندگان مجلس و نهادهای مذهبی دولتی و غیردولتی بر روی نهادهای رسمی بازآفرینی اعمال نفوذ می‌کنند. درحالی‌که این نهادها اختیارات قانونی لازم برای مداخله در روند یک برنامه بازآفرینی شهری را ندارند. نکته دیگر این است که اعمال قدرت ذینفعان نهادی بر روی یکدیگر به صورت شبکه‌ای و لایه به لایه و چندسطحی است؛ یعنی به صورت هرمی تعداد از ذینفعان نهادی بر روی تعدادی دیگر اعمال قدرت می‌کنند و به همین ترتیب، هرچه به طرف نوک هرم حرکت می‌کنیم، ذینفعان نهادی کمتر اما قدرتمندتری وجود دارند. همچنین تکثرگرایی نهادی و افزایش تعداد نهادهای زیرمجموعه یک نهاد بزرگ‌تر، باعث می‌شود تا برخی از این نهادهای زیرمجموعه، از کنترل و نظارت نهادهای بالاسری خارج شوند. به‌عنوان مثال در پروژه شارباغ، سازمان‌های محیط‌زیست و میراث فرهنگی بر روی شهرداری‌های مناطق اعمال قدرت می‌کند. درحالی‌که سازمان‌های تابعه شهرداری مانند سازمان فنی مهندسی، سازمان عمرانی مناطق و سازمان سرمایه‌گذاری و مشارکت‌های مردمی از حوزه نفوذ و تأثیر این نهادها برکنار هستند.

نتیجه‌گیری

هم‌زمان با شهرنشینی سریع، شهرها برای دستیابی به پایداری با چالش‌های زیادی روبرو هستند. باوجود این چالش‌ها نیاز به

بازآفرینی شهری پایدار در داخل شهرها بیشتر احساس می‌شود (جایاسنا، مالوآرچچی و وایدیاساکارا، ۲۰۱۹: ۱۲۶). اصولاً مسائل شهری در مقیاس بزرگ دارای دینفعان زیاد با خواسته و نیازهای متفاوت است که بررسی و تحلیل نظام‌مند این دینفعان در حل مسائل و اجرای موفقیت‌آمیز پروژه‌های بازآفرینی شهری بسیار ضروری و حیاتی است (اربابی و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۵). تجزیه و تحلیل دینفعان و تجزیه و تحلیل شبکه اجتماعی دینفعان می‌تواند به‌طور مشترک در مطالعات شهری برای ارزیابی و درک بهتر دینفعان در کل سیستم استفاده شوند (ژوانگ و همکاران، ۲۰۱۹: ۲۳۹). در پژوهش حاضر به بررسی و شناسایی دینفعان و تعارضات به وجود آمده به دلیل دینفعان متعدد پرداخته شده است.

از مجموع یافته‌های این مطالعه، چند نتیجه مهم قابل استنباط است. نخست اینکه تعارضات پروژه‌های بازآفرینی شهری، دارای ماهیتی سیال، پویا و پیچیده هستند. همین مسئله، روند شناسایی تعارضات را دشوارتر می‌کند. به‌طوری‌که در برخی پروژه‌ها، تعارضات کاملاً به صورت پنهان یا بالقوه اتفاق می‌افتند و پس از اتمام پروژه به تدریج خود را نشان می‌دهند. همان‌طور که در پروژه سی تیر ملاحظه شد، روند اجرای پروژه بنا به دلایل متعدد از جمله فقدان کنشگری مؤثر دینفعان، اختیار تام و تمام شهرداری در تغییر فضای خیابان و مهم‌تر از همه، مقبولیت اجتماعی فضای بازآفرینی شده، موجب ناشناخته ماندن تعارضات این پروژه برای مسئولین و ساکنین گردید؛ اما با بهره‌برداری پروژه و ایجاد فضای گردشگری در خیابان، تعارضات به تدریج نمایان شد و ناراضی‌های کسبه و ساکنین را فراهم کرد. برخی از نتایج مشابه با این یافته، در مطالعه عرفانی و رو (۲۰۲۰) نیز مورد تأیید قرار گرفته است.

از سوی دیگر، نحوه تعامل بین دینفعان همواره دستخوش تغییر می‌شود که متأثر از پویایی ساختار روابط دینفعان است. این مسئله، ارتباط مستقیمی با مقیاس پروژه دارد. با مقایسه تطبیقی نتایج این پژوهش با مطالعات متعدد همچون [گوستاوسون و همکاران \(۲۰۲۳\)](#)، [وندن‌بوش \(۲۰۱۸\)](#) و [ایزدپناه \(۱۳۹۹\)](#) نشان داده‌اند در طول اجرای پروژه‌های بزرگ مقیاس که گاه چندین سال به طول می‌انجامد، دینفعان پروژه دائماً تغییر می‌کنند و هم از نظر تعداد و هم از نظر نحوه همکاری، دچار دگرگونی می‌شوند. این تغییرات، باعث قدرت‌یابی برخی دینفعان و به حاشیه راندن برخی دیگر می‌شود. همچنین دینفعان جدیدی به‌مرور زمان ظهور می‌کنند که فرایند انجام پروژه، کارکردها و نتایج پروژه را به دلخواه تغییر داده و پروژه را از اهداف اولیه خود دور می‌کنند.

بحث دیگر این است که دینفعان همواره ارزش‌های متفاوتی را در قبال یک پروژه دنبال می‌کنند. همان‌طور که دانیک و همکاران (۲۰۱۹) استدلال می‌کنند، ارزش‌های مدنظر دینفعان در بسیاری از موارد، فراتر از منافع مادی است. بر طبق مطالعه [جوان‌مجیدی \(۱۳۹۸\)](#)، بسیاری از تعارضات دینفعان از نوع ارزشی و هنجاری است نه تعارض منافع. [حق‌بیان و همکاران \(۱۳۹۹\)](#) نیز نشان دادند این تعارض بین گفتمان‌ها است که باعث تعارض بین دینفعان می‌شود؛ بنابراین برخی از تعارضات اصولاً قابل مذاکره نیستند. چون ریشه در گفتمان‌ها و ارزش‌هایی دارند که دینفعان به آن‌ها متصل‌اند. این نتایج در پروژه شاربغ مورد تأیید قرار گرفت. به‌طوری‌که تغییر در ترکیب اعضای شورای شهر و تغییر شهردار تهران منجر به تغییر در اهداف و ارزش‌های مجریان پروژه گردید و پروژه جهت اصلاح کارکردی و بازنگری‌های اساسی متوقف شد.

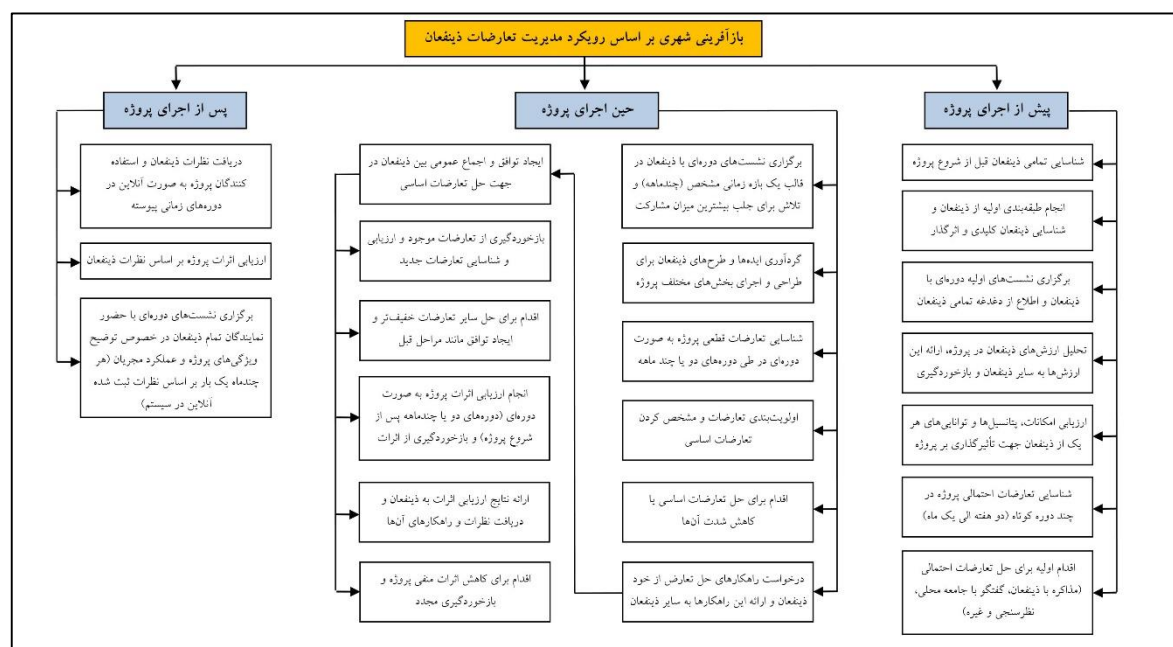
نکته مهم دیگر، این است که تعارضات دینفعان پیامدهای منفی بسیاری بر محیط اجتماعی و کالبدی پیرامون خود تحمیل می‌کند که این پیامدها هیچ‌گاه در حین اجرای پروژه و حتی پس از اجرا، مورد محاسبه قرار نمی‌گیرند. برای نمونه در پروژه سی تی، استفاده غرفه‌داران از کپسول‌های گاز مایع و تردد روزانه کامیون‌های کپسول به این خیابان، همواره خطر انفجار و آتش‌سوزی را در پی دارد. همچنین غرفه‌های سیار این مجموعه، از اتومبیل‌های قدیمی به‌عنوان غرفه اغذیه استفاده می‌کنند که این اتومبیل‌ها دارای منبع بنزین هستند. این در حالی است که بافت پیرامونی پروژه کاملاً مسکونی بوده و در صورت بروز سانحه، بسیاری از منازل ساکنین و همچنین آثار تاریخی موجود در خیابان دچار آسیب جدی خواهد شد. همچنین در پروژه شاربغ بالاتکلیفی چندین ساله پروژه و سلب آسایش ساکنین، مهم‌ترین پیامد تعارضات محسوب می‌شود. علاوه بر این، هزینه‌های پروژه به دلیل تورم و تحریم‌های خارجی، چندین برابر شده است که بار مالی سنگینی را بر دوش

^۱ - Jayasena, Mallawaarachchi and Waidyasekara

متولیان پروژه تحمیل می‌کند؛ اما هیچ‌یک از این پیامدها به‌مثابه ضرر مورد محاسبه قرار نمی‌گیرند. این نتایج همسو با مطالعه بهادرستانی و همکاران (۲۰۲۰)، وندن‌بوش (۲۰۱۸) و ایزدپناه (۱۳۹۹) می‌باشد.

بحث مهم دیگر، به‌کارگیری مشارکت در برنامه‌های بازآفرینی است. بر اساس مطالعات قبلی مانند بهادرستانی و همکاران (۲۰۲۰)، ژوانگ و همکاران (۲۰۱۹)، متقی و همکاران (۱۳۹۹) و آریانا (۱۳۹۸)، هرچقدر میزان مشارکت عمومی در یک برنامه توسعه شهری بیشتر باشد، به همان نسبت حل تعارضات ذینفعان پروژه آسان‌تر خواهد بود. بازآفرینی شهری نیز ماهیتاً یک فرایند مشارکت‌مبنا است. با این حال، موانع بسیاری برای پیاده‌سازی مشارکت عمومی در این برنامه‌ها وجود دارد. به‌ویژه آنکه طرح‌های بازآفرینی در ایران، تحت سیستم برنامه‌ریزی دولتی اجرا می‌شوند و چنین سیستمی، ظرفیت لازم را برای اجرای مشارکت عمومی به معنای واقعی آن (مشارکت عموم مردم) ندارد. لذا برای جبران این کمبود، می‌توان مناسبات میان‌نهادی را در بین نهادهای درگیر در یک پروژه بازآفرینی تقویت نموده و از این طریق، امکان شکل‌گیری تعارضات را به کمترین حد ممکن رساند. این نتیجه، همسو با مطالعه فیروزی و همکاران (۱۳۹۷) می‌باشد.

در نهایت می‌توان گفت عدم موفقیت برنامه‌های بازآفرینی شهری ایران در حل‌وفصل تعارضات ذینفعان، ریشه در ضعف‌های ساختاری عدیده‌ای دارد که به رویه و شیوه‌های تهیه و اجرای این برنامه‌ها مربوط می‌شود. لذا برنامه‌های بازآفرینی شهری بایستی سازوکاری را فراهم نمایند که اولاً به ماهیت پویا، چندبعدی و پیچیده تعارضات در مراحل پیش از اجرا، حین اجرا و پس از اجرای پروژه توجه شود و ثانیاً تعارضات ذینفعان را در همان مراحل اولیه، شناسایی و کنترل نماید. این در حالی است که هم‌اکنون هیچ نوع روش کار یا فرایند اجرایی برای حل‌وفصل تعارضات در شرح برنامه‌های بازآفرینی شهری تعریف و گنجانده نشده است. لذا اصلاح رویه تهیه طرح‌های بازآفرینی با محوریت «مدیریت تعارضات ذینفعان» و لحاظ کردن این ساختار اصلاح شده در مراحل مختلف پروژه‌های بازآفرینی شهری یعنی مراحل پیش، حین و بعد از اجرای این پروژه‌ها می‌باشد که پیشنهاد می‌گردد در مراحل مختلف اجرای بازآفرینی شهری جهت شناسایی ذینفعان و کاهش تقابل و تعارض بین آن‌ها، طبق مراحل فرایند پیشنهادی بازنگری در این پروژه‌ها صورت گیرد.

شکل (۱۳). فرایند پیشنهادی مدیریت تعارضات ذینفعان در برنامه‌های بازآفرینی شهری

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تأیید همه آن‌هاست.

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول: تهیه و آماده‌سازی نمونه‌ها، انجام آزمایش و گردآوری داده‌ها، انجام محاسبات، تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها،

تحلیل و تفسیر اطلاعات و نتایج، تهیه پیش‌نویس مقاله

نویسنده دوم: استاد راهنمای پایان‌نامه، طراحی پژوهش، نظارت بر مراحل انجام پژوهش، بررسی و کنترل نتایج، اصلاح،

بازبینی و نهایی‌سازی مقاله

نویسنده سوم: استاد مشاور پایان‌نامه، مشارکت در طراحی پژوهش، نظارت بر پژوهش، مطالعه و بازبینی مقاله

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی ندارد

منابع

- آریانا، اندیشه (۱۳۹۸). ارائه الگوی مدیریت تعارض ذینفعان بازآفرینی شهری بر پایه حکمروایی همکارانه. رساله دکتری شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان.
- آریانا، اندیشه؛ محمدی، محمود؛ کاظمیان، غلامرضا (۱۳۹۷). مدل مدیریت تعارض ذینفعان بازآفرینی شهری بر پایه حکمروایی همکارانه. دوفصلنامه دانشگاه هنر (نامه معماری و شهرسازی)، شماره ۲۱، صص. ۱۴۳-۱۲۳
- ایزدینپناه، محبوبه (۱۳۹۹). کالایی‌سازی فضاهای عمومی شهری از منظر منفعت عمومی (مطالعه موردی مراکز خرید بزرگ مقیاس شهر تهران). رساله دکتری شهرسازی، دانشگاه هنر تهران.
- ایزدی، محمدسعید؛ کاظمی اندریان، محمدحسین (۱۳۹۱). ارزیابی پروژه «مشارکت محله» طبرسی با استفاده از مدل جامع بازآفرینی شهری. هفت شهر، دوره سوم، شماره ۴۱ و ۴۲، صص. ۱۳۳-۱۱۹
- بنی‌هاشمی، عزیز (۱۳۹۸). تجربه نقش‌جهان دوم اصفهان، راهی برای نرفتن. قابل‌دسترسی از طریق سایت: <https://virgool.io/@azizbani/naghshejahan-oozkltcqcihr>
- بهادری‌نژاد، معصومه؛ ذاکر حقیقی، کیانوش (۱۳۹۵). تبیین مکانیزم احیاء بافت‌های تاریخی با استفاده از رویکرد بازآفرینی (نمونه موردی: محله حاجی در محدوده تاریخی شهر همدان). مطالعات محیطی هفت حصار، شماره ۱۸، صص. ۵-۱۸
- پژوهشکده نظر (۱۳۹۸). ارزیابی طرح بهسازی و نوسازی مجموعه میدان کهنه و مسجد جامع عتیق اصفهان از منظر اجتماعی: ایجاد پیوست یا گسست؟ میدان مردمی یا توریستی؟ قابل‌دسترسی از طریق سایت: <https://nazaronline.ir/?p=4444>
- جوان مجیدی، جواد؛ (۱۳۹۷). ارزیابی سطح پایداری اجتماعی در بافت‌های تاریخی شهری مطالعه موردی: شهر اردبیل. فصلنامه شهر پایدار، دوره ۱، شماره ۴، صص. ۳۶-۱۹
- حق‌بیان، رسول؛ خیرالدین، رضا؛ شکوهی بیدهندی، محمد صالح (۱۳۹۹). تعارض نهادهای ذی‌مدخل در پروژه‌های شهری. فصلنامه بررسی مسائل اجتماعی ایران، دوره ۱۱، شماره ۱، صص. ۲۲۴-۱۹۱

- حقیقت‌نائینی، غلامرضا؛ فراهانی، حجت‌اله؛ فنایی، ساناز (۱۴۰۱). آسیب‌شناسی برنامه‌های بازآفرینی شهری از منظر سلامت روان: بررسی دیدگاه خبرگان. فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، دوره ۳۷، شماره ۳، صص. ۳۲۷-۳۳۷
- رسولی، محمد؛ احدنژاد، محسن؛ حیدری، محمدتقی (۱۴۰۰). تحلیل اهمیت- عملکرد عوامل کلیدی موفقیت در بازآفرینی بافت‌های فرسوده شهری با تأکید بر ذینفعان (مطالعه موردی: شهر زنجان). فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای، شماره ۱۶ (ب)، صص. ۱۴۹-۱۷۸
- سرخیلی، الناز؛ رفیعیان، مجتبی؛ تقوایی، علی‌اکبر (۱۳۹۵). بررسی الگوی مدیریت تعارض ذی‌نفعان و ذی‌نفوذان در ابرپروژه‌های شهر مشهد. فصلنامه جغرافیا و توسعه، دوره ۱۴، شماره ۴۵، صص. ۱۴۱-۱۵۸
- طباطبایی، محمدباقر (۱۳۹۵). نقد ساختاری طرح نوسازی و بهسازی بافت شهری پیرامون حرم مطهر رضوی. قابل دسترسی از طریق سایت: <https://memari.online/11154/1395/09/13/>
- عباچی، اعظم؛ یوسفی، علی؛ کرمانی، مهدی (۱۳۹۷). رویکرد دولت‌مدار به بازآفرینی شهری و اعیانی‌سازی وابسته: تحلیل عملکرد ذینفعان کلیدی در نوسازی بافت پیرامون حرم مطهر در مشهد. توسعه محلی (روستایی- شهری)، دوره ۱۱، شماره ۱، صص. ۷۵-۹۴
- فیروزی، محمدعلی؛ امان‌پور، سعید؛ زارعی، جواد (۱۳۹۷). تحلیل مناسبات میان‌نهادی در مدیریت بازآفرینی شهری پایدار بافت‌های فرسوده- مطالعه موردی: کلان‌شهر اهواز. فصلنامه مطالعات شهری، شماره ۲۹، صص. ۱۹-۳۰
- متقی، طاهره؛ رفیعیان، مجتبی؛ صارمی، حمیدرضا (۱۳۹۹). واکاوی تعارض ذینفعان در نواحی تاریخی شهری (مورد پژوهی طرح حریم حفاظتی محله سنگلج تهران). دوفصلنامه مطالعات معماری ایران، شماره ۱۷، صص. ۱۹۷-۲۱۸
- مشتاق، فاطمه زهرا (۱۳۹۵). بازآفرینی شهری با تکیه بر مفاهیم معماری ایرانی- اسلامی در خوانش محله خوب بخت تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه سوره
- معروفی، حسین؛ وحیدی برجی، گلدیس (۱۳۹۴). فضا و تحقق‌پذیری حق شهری: شناسایی مؤلفه‌های فضایی برآمده از حق شهری به منظور تحلیل و ارزیابی پروژه نواب در تهران و لادفانس در پاریس. فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات شهری، شماره ۱۶، صص. ۵-۱۴
- ملوچ، هاروی (۱۳۹۷). شهر ماشینی در خدمت رشد: به سوی اقتصاد سیاسی مکان. برگردان و تلخیص: ایمان واقفی. فضا و دیالکتیک، شماره ۱۰، صص. ۱-۷
- نصیری، اسماعیل؛ سالاری‌نیا، مرضیه (۱۳۹۶). تحلیل عوامل مؤثر در بازآفرینی بافت‌های فرسوده شهری مطالعه موردی محله ۲۰ منطقه ۱۷ شهر تهران. فصلنامه جغرافیایی سرزمین، دوره ۱۴، شماره ۵۵، صص. ۱۳۵-۱۴۸
- Bahadorestani, Amir; Naderpajouh, Nader; Sadiq, Rehan (2020), Planning for sustainable stakeholder engagement based on the assessment of conflicting interests in projects, Journal of Cleaner Production, 242 (118402): 1-20
- Coleman, Peter T., Deutsch, Morton Marcus, Eric C (2014), The Handbook of Conflict Resolution: Theory and Practice, Third Edition, Jossey-Bass Prees, Wiley
- Deng, Feng (2019): Stakes, stakeholders and urban governance: a theoretical framework for the Chinese city, Eurasian Geography and Economics, 59 (3-4): 291-313
- Dredge, Dianne (2010), Place change and tourism development conflict: Evaluating public interest, Tourism Management, 31: 104-112
- Erfani, Goran; Roe, Maggie (2020), Institutional stakeholder participation in urban redevelopment in Tehran: An evaluation of decisions and actions, Land Use Policy, 91 (104367): 1-13
- Greenwood, Dan; Newman, Peter (2010), Markets, large projects and sustainable development: traditional and new planning in the Thames Gateway, Urban Studies, 47 (1): 105-119
- Gustavsson, Tina Karrbom; Hallin, Anette; Dobers, Peter (2023): Stakeholder involvement in distributed projects: a performative approach to large scale urban sustainable development projects and the case of Stockholm Royal Seaport, Construction Management and Economics (Under Press), Available at: <https://doi.org/10.1080/01446193.2023.2232893>
- Heravi, Amirhossein., Coffey, Vaughan., Trigunarsyah, Bambang (2015), Evaluating the level of

- stakeholder involvement during the project planning processes of building projects, *International Journal of Project Management*, 33 (1): 985-997
- Jayasena, N.S, Mallawaarachchi, Waidyasekara, H.,K.G.A.S. (2019). *Stakeholder Analysis For Smart City Development Project: An Extensive Literature Review*. MATEC Web of Conferences. 1-6. DOI:10.1051/mateconf/201926606012
- Jones, Peter (2019), Urban Governance and Its Disorders: Corruption in the Cities, *International Journal of Regional and Local History*, 14 (2): 55-61
- Kriese, Ulrich; Scholz, Roland.W (2011), The positioning of sustainability within residential property marketing, *Urban Studies*, 48 (7): 1503-1527
- Leary, Michael E; McCarthy, John (2013), *The Routledge Companion to Urban Regeneration*, London: Routledge
- Lin, George C.S; Zhang, Amy Y (2017), China's metropolises in transformation: neoliberalizing politics, land commodification, and uneven development in Beijing, *Urban Geography*, 38 (5): 643-665
- Macharis, C., Kin, B. (2017), The 4 A's of sustainable city Distribution: Innovative solutions and challenges ahead. *International Journal of Sustainable Transportation*, 11 (2), 59-71. <http://doi.org/10.1080/15568318.2016.1196404>.
- Mok, Ka Yan; Shen, Geoffrey Qiping; Yang, Jing (2013), Stakeholder management studies in mega construction projects: A review and future directions. *International Journal of Project Management*, 33 (2): 446-457
- Moura, Helder M; Teixeira, José Cardoso (2010), *Managing Stakeholders Conflicts: Construction Stakeholder Management*, UK: Blackwell Publishing Ltd
- Othman, Ahmed (2013), Challenges of mega construction projects in developing countries. *Organisation, Technology and Management. in Cons. An International Journal*, 5 (1): 1-10, DOI:10.5592
- Peters, Terry (2016), Regenerating Modern Housing in Denmark: Considering Sustainability and Energy Retrofitting in the Lifecycle of Social Housing Estates, *Docomomo 14th International Conference: Adaptive Reuse. The Modern Movement Towards the Future*, At Calouste Gulbenkian Foundation, Lisboa, Portugal
- PMBOK Guide (2013), *A Guide to the Project Management Body of Knowledge*, Fifth Edition, Project Management Institute Press
- Roberts, Peter; Sykes, Hugh (2008), *Urban Regeneration, A Handbook*, British Urban Regeneration Association, SAGE Publications, London
- Shevellar, Lynda; Johnson, Laurel; Lyons, Kristen (2015), Re-imagining the practices of town, social and community planning in Australia: opportunities for planning in neoliberal policy settings, *Australian Planner*, 52 (4): 266-276
- Soma, Katrine; Dijkshoorn-Dekker, Marijke W.C; Polman, Nico B.P (2018), Stakeholder contributions through transitions towards urban sustainability, *Sustainable Cities and Society*, 37 (1): 438-450
- Tallon, Andrew (2013), *Urban Regeneration in the UK Paperback*, Second Edition, Routledge: London
- Tiron Tudora, Adriana (2013), Balancing the Public and the Private Interest – A Dilemma of Accounting Profession, *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 92: 930-935
- Vandenbussche, Lieselot (2018), Mapping Stakeholders' Relating Pathways in Collaborative Planning Processes; A Longitudinal Case Study of an Urban Regeneration Partnership, *Planning Theory & Practice*, 19 (4): 534-557, DOI: 10.1080/14649357.2018.1508737
- Yang, Jing., Qiping Shen, Geoffrey., Bourne, Lynda., Man_Fong Ho, Christabel., Xue, Xiaolong (2011), A typology of operational approaches for stakeholder analysis and engagement, *Construction Management and Economics*, 29 (2): 145-162, Available at: <http://dx.doi.org/10.1080/01446193.2010.521759>
- Zhuang, Taozhi; Qiana, Queena K; Visschera, Henk J; Elsingaa, Marja G; Wub, Wendong (2019), The role of stakeholders and their participation network in decision-making of urban renewal in China: The case of Chongqing, *Cities*, 92 (1): 47-58